

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Název tématu: **Metodika vyšetřování násilné trestné činnosti**

Eva Berková

Plzeň, 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Název tématu: **Metodika vyšetřování násilné trestné činnosti**

Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Studijní program: **Právo a právní věda**

Studijní obor: **Právo**

Vedoucí diplomové práce: **doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.**

Katedra trestního práva

Zpracovala: **Eva Berková**

Plzeň, 2019

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2019

Eva Berková

Poděkování:

Děkuji doc. JUDr. Františku Vaverovi, Ph.D., LL.M. za cenné rady, podněty a připomínky při zpracování této diplomové práce.

Plzeň, březen 2019

Eva Berková

Anotace

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala metodiku vyšetřování násilné trestné činnosti. Jejím cílem bude zejména trestněprávní popis jednotlivých násilných trestných činů a poté popis jednotlivých příslušných metodik vyšetřování. U každé z metodik se zaměřím na kriminalistickou charakteristiku, typické stopy, typické vyšetřovací situace, zvláštnosti předmětu vyšetřování, podněty k vyšetřování, vyšetřovací verze a úkony spojené s vyšetřováním a také na zapojení veřejnosti do vyšetřování. Poslední kapitolu bych chtěla věnovat shrnutí jednotlivých metodik vyšetřování násilných trestných činů. Práci budou průběžně doplňovat aktuální statistické údaje.

Klíčová slova

Násilná kriminalita, násilí, metodika vyšetřování, vražda, ublížení na zdraví, loupež, znásilnění, stopy, motivy, pachatel, oběť.

Abstract

As the topic of my thesis I chose the methodology of investigation of violent crime. Its aim will be especially a criminal law description of individual violent crimes and then a description of the respective investigative methodologies. For each of the methodologies, I will focus on criminological characteristics, typical traces, typical investigative situations, peculiarities of the subject matter of the investigation, incentives to investigate, investigative versions and investigative actions, as well as public involvement in the investigation. I would like to dedicate the last chapter to a summary of the various methods of investigating violent crimes. The text will be continuously accompanied with up-to-date statistical data.

Keywords

Violent crime, violence, methodology of investigation, murder, bodily harm, robbery, rape, traces, motives, offender, victim.

Obsah

1. Úvod	1
2. Násilné trestné činy	3
2.1 Vražda	3
2.2 Zabití	6
2.3 Vražda novorozeného dítěte matkou	8
2.4 Usmrcení z nedbalosti	8
2.5 Ublížení na zdraví	10
2.6 Rvačka	11
2.7 Loupež	12
2.8 Znásilnění	13
2.9 Související násilné trestné činy	15
3. Metodika vyšetřování jednotlivých násilných trestných činů	17
3.1 Metodika vyšetřování trestných činů proti životu	18
3.2 Metodika vyšetřování trestného činu vraždy	18
3.2.1 Kriminalistická charakteristika vražd	18
3.2.1.1 Způsob páčání vražd	19
3.2.1.2 Osobnost pachatelů vražd	21
3.2.1.3 Osobnost obětí vražd	23
3.2.1.4 Motivy vražd	23
3.2.2 Typické stopy vražd	24
3.2.3 Typické vyšetřovací situace	26
3.2.3.1 Mrtvola není nalezena	26
3.2.3.2 Mrtvola je nalezena	26
3.2.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování	28
3.2.5 Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti	29
3.2.6 Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování	30
3.2.6.1 Verze vytyčené na základě informací o místě činu a ze stop na místě činu	30
3.2.6.2 Verze vytyčené na základě způsobu páčání a utajování	30
3.2.6.3 Verze vytyčené na základě informací o osobě oběti	31
3.2.7 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence	31
3.2.8 Statistické údaje	32
3.3 Metodika vyšetřování loupeží	33
3.3.1 Kriminalistická charakteristika loupeží	33
3.3.1.1 Kriminální situace	34

3.3.1.2	Způsob páčání loupeží	35
3.3.1.3	Osobnost pachatelů loupeží	37
3.3.1.4	Osobnost obětí loupeží	38
3.3.1.5	Motivy loupeží.....	38
3.3.2	Typické stopy loupeží	39
3.3.3	Typické vyšetřovací situace	40
3.3.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	42
3.3.5	Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti	43
3.3.6	Zvláštnosti počátečních úkonů a zvláštnosti vyšetřovacích verzí	44
3.3.7	Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence.....	45
3.3.8	Statistické údaje.....	46
3.4	Metodika vyšetřování znásilnění	47
3.4.1	Kriminalistická charakteristika znásilnění	47
3.4.1.1	Způsob páčání znásilnění	48
3.4.1.2	Osobnost pachatelů znásilnění	49
3.4.1.3	Osobnost obětí znásilnění.....	50
3.4.1.4	Motivy znásilnění	50
3.4.2	Typické stopy znásilnění	50
3.4.3	Typické vyšetřovací situace	51
3.4.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	52
3.4.5	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	53
3.4.6	Zvláštnosti počátečních úkonů a zvláštnosti vyšetřovacích verzí.....	53
3.4.7	Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence.....	54
3.4.8	Statistické údaje.....	55
4.	Shrnutí metodiky vyšetřování násilné trestné činnosti	56
4.1	Statistické údaje.....	57
5.	Závěr.....	59
6.	Použitá literatura:	61
	Bibliografické zdroje:	61
	Právní předpisy:	62
	Judikatura:.....	62
	Internetové zdroje:	62
	Resumé	63
	Resumé in english.....	64

1. Úvod

Téma, které jsem si pro svou diplomovou práci zvolila, je „*Metodika vyšetřování násilné trestné činnosti*.“ Toto téma mě velmi zajímalo, jelikož s násilím se lidé setkávají prakticky tak dlouho, jako je staré lidstvo samo. Násilná kriminalita odjakživa představuje ve společnosti ty nejzávažnější trestné činy a na objasnění co největšího počtu z nich je zcela jistě celospolečenský zájem. S násilnou trestnou činností se můžeme setkat téměř všude, v rodině, ve škole nebo na ulici. V dnešní době se také násilí více stupňuje, zdraví a životy lidí jsou nezdědka ohrožovány kvůli banálním věcem jako jsou rodinné rozepře, zanedbatelné finanční obnosy a častěji jsou pachateli trestné činnosti také mladiství nebo i děti mladší patnácti let. Pachatelé mají dnes také prostředky, jimiž mohou násilí spáchat jednodušeji a prohloubit jeho následky, jakými jsou například nejrůznější druhy zbraní.

Proto je velmi důležité toto chování včas odhalovat a postihovat, a právě k tomuto nám napomáhají postupy metodiky vyšetřování. Díky závažnosti násilné kriminality je třeba, aby metodika vyšetřování násilné trestné činnosti byla velmi podrobně propracovaná, aby mohlo být odhaleno a objasněno co největší množství trestných činů.

Je zde důležité uvést, že v českém právním řádu nemáme výslovně zakotvenou definici ani taxativní výčet násilných trestných činů, proto jsem se rozhodla vycházet z policejních statistik, které mezi násilné trestné činy řadí trestný čin vraždy, usmrcení lidského plodu, zabití, usmrcení z nedbalosti, opuštění dítěte nebo svěřené osoby, únosu, loupeže, násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci, úmyslného ublížení na zdraví, rvačky, násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci, braní rukojmí, nebezpečné vyhrožování a pronásledování, vydírání, omezování a zbavení osobní svobody, porušování domovní svobody, týrání svěřené osoby a týrání osoby žijící ve společném obydlí, omezování svobody vyznání, útisk a také ostatní násilné trestné činy, mezi které můžeme řadit například znásilnění.¹

Cílem mé diplomové práce tedy bude hlavně ucelený popis a analýza metodiky vyšetřování násilné trestné činnosti, její jednotlivé postupy, které

¹ Statistické přehledy kriminality za rok 2017 - Policie České republiky. [online]. [cit. 06.02.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>.

pomáhají násilné trestné činy odhalovat. Ve své diplomové práci bych chtěla podle dostupné literatury systémově popsat jednotlivé metodiky vyšetřování násilných trestných činů, upozornit na zvláštnosti a specifika jednotlivých metodik, případně poukázat na nedostatky, se kterými se v praxi můžeme setkat. Dalším subcílem bude ucelený trestněprávní popis a charakteristika nejvýznamnějších násilných trestných činů z pohledu platné a účinné trestněprávní úpravy.

V první kapitole se budu věnovat podrobnému trestněprávnímu popisu násilných trestných činů, zejména vraždě, zabití, ublížení na zdraví, rvačce, loupeži, znásilnění apod. V dalších kapitolách se pak již budu zabývat metodikou vyšetřování. Pro svou diplomovou práci jsem vybrala metodiku vyšetřování vražd, loupeží a znásilnění, jelikož jsou tyto trestné činy velmi nebezpečné pro společnost a zároveň společností nejvíce odsuzované a velmi diskutované. V poslední kapitole bych chtěla jednotlivé metodiky vyšetřování obecně shrnout.

Ve své diplomové práci budu vycházet především z odborné literatury, kterou budu doplňovat odbornými internetovými zdroji, judikaturou, popřípadě policejními statistikami. Z těchto zdrojů pomocí metody analýzy vyberu vhodné informace do své práce a metodou syntézy je poté spojím tak, aby vzniknul ucelený pohled na celou problematiku metodiky vyšetřování násilné trestné činnosti.

2. Násilné trestné činy

V této kapitole se budu věnovat výčtu a popisu jednotlivých násilných trestných činů. Mezi násilné trestné činy, jak už jsem nastínila v úvodu své práce, můžeme řadit trestný čin vraždy, usmrcení lidského plodu, zabití, usmrcení z nedbalosti, ublížení na zdraví, loupeže, opuštění dítěte, únosu, násilí proti úřední osobě a orgánu veřejné moci, rvačky, násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci, brání rukojmí, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování, vydírání, omezení nebo zbavení osobní svobody, porušování domovní svobody. Policejní statistiky sem řadí také neoprávněný zásah do práva domu nebo bytu, týrání svěřené osoby, týrání osoby žijící ve stejném obydlí, omezování svobody vyznání, útisk nebo znásilnění.

V dalších podkapitolách se zaměřím jen na některé výše uvedené trestné činy, které jsou ve společnosti páchany nejčastěji nebo jsou pro společnost nejzávažnější.²

2.1 Vražda

Trestný čin vraždy je upraven v § 140 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákoník). Skutková podstata vraždy zní takto: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.*“³ Kvalifikovaná skutková podstata pak zde spočívá v tom, že pachatel jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.⁴ Další kvalifikovaná podstata vraždy je, že pachatel spáchá vraždu „*na dvou nebo více osobách, na těhotné ženě, na dítěti mladším patnácti let, na úřední osobě při výkonu nebo pro výkon její pravomoci, na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností, na zdravotnickém pracovníkovi při výkonu zdravotnického zaměstnání nebo povolání směřujícího k záchraně života nebo ochraně zdraví, nebo na jiném, který plnil svoji obdobnou povinnost při ochraně života, zdraví nebo majetku vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez*

² Statistické přehledy kriminality za rok 2017 - Policie České republiky. [online]. [cit. 06.02.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>.

³ §140 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku

⁴ §140 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

vyznání, opětovně, zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem nebo v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky.“⁵ Příprava trestného činu vraždy je trestná.⁶

Trestný čin vraždy je typově nejzávažnějším trestným činem proti životu, proto je také trestním zákoníkem nejpřísněji postihován a lze za něj uložit i výjimečný trest. Objektem vraždy je lidský život a objektivní stránkou se rozumí usmrcení jiné osoby, což je následkem trestného činu. O trestný čin v našem právním řádu půjde i v případě, že dojde k útoku na život nevyлéčitelně smrtelně nemocné nebo smrtelně zraněné osoby, která o uspišení své smrti sama výslovně požádala, aby tak zkrátila své utrpení (tzv. euthanasie). V těchto případech je pak důležité posoudit, zda šlo o trestný čin vraždy nebo zabití podle § 141 trestního zákoníku.⁷

Jakým způsobem a prostředky byla jiná osoba usmrcena, není rozhodné. Může jít o jednorázový akt, kdy je oběť udušena, zastřelena apod., nebo o jednání postupné, např. podávání jedu v malých dávkách.⁸ Takové jednání však může mít vliv na výši trestu, kdy např. utrpení oběti trvalo dlouho atd. Vraždu lze spáchat konáním, ale i opomenutím konání, ke kterému byl pachatel vzhledem k okolnostem a svým poměrům nebo podle jiného právního předpisu povinen.⁹

Subjektem trestného činu vraždy může být kdokoliv, tedy každá trestně odpovědná osoba. Subjektivní stránka spočívá v úmyslu spáchat trestný čin, tedy v úmyslném zavinění (ať již přímém nebo nepřímém). Ohledně subjektivní stránky trestného činu vraždy dospěl Nejvyšší soud ČR k tomuto závěru: *„Nepodaří-li se z dostupných důkazů spolehlivě zjistit, jakou pohnutkou byl pachatel ke svému činu veden, nelze z toho mechanicky usuzovat na chybějící úmysl způsobit postiženému smrtelný následek, jestliže je tento úmysl dostatečně zřejmý z okolností a intenzity vykonaného útoku, zejména použije-li pachatel*

⁵ §140 odst. 2. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁶ §140 odst. 2. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1299.

⁸ KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009 s. 8.

⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1299.

zbraň způsobilou jiného usmrtit a útok záměrně vede proti těm částem těla, kde jsou uloženy orgány důležité pro život.“¹⁰

Výše uvedenou základní skutkovou podstatu můžeme označit jako vraždu prostou, kdy úmyslné usmrcení jiné osoby bylo spácháno bez rozmyslu nebo předchozího uvážení, při kterém však pachatel nejednal v silném rozrušení ani v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.¹¹

Vedle vraždy prosté ale existuje ještě vražda spáchaná s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, která je kvalifikovanou skutkovou podstatou vraždy. Rozmysl je pak považován za hranici mezi vraždou prostou a závažnějším typem vraždy. Rozmysl můžeme chápat jako velmi krátkou myšlenkovou činnost, která bezprostředně předchází spáchání trestného činu vraždy. Pachatel má možnost v rámci rozmyslu zhodnotit důvody, které ho vedou ke spáchání trestného činu, stejně jako důvody, které jej od spáchání trestného činu mohou odrazovat.¹²

Předchozí uvážení se od rozmyslu liší hlavně časovým vymezením a vyšší intenzitou. Předchozí uvážení obvykle předchází samotnému trestnému činu s větším časovým odstupem a obvykle obsahuje i určitý plán spáchání trestného činu vraždy, který spočívá ve zvolení prostředků a způsobu spáchání vraždy. Pachatel zpravidla také uvažuje o následném zahlazení stop nebo dokonce o nasměrování vyšetřování nesprávným směrem, např. vůči jiné osobě. U tohoto typu vraždy by také mělo být patrné stadium přípravy trestného činu.¹³

Trestných činů vraždy bylo v roce 2017 v České republice zjištěno 146 a 138 z nich se povedlo objasnit, což je téměř 95% úspěšnosti. Nejvíce vražd mělo osobní motiv mezi pachatelem a obětí. Dále stojí za zmínku 4 spáchané loupežné vraždy, 2 vraždy spáchané na objednávku a další můžeme zařadit do kategorie ostatních vražd.¹⁴

¹⁰ Usnesení NS ČR ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. 3 Tdo 1527/2010.

¹¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 478.

¹² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 479.

¹³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 479.

¹⁴ Statistické přehledy kriminality za rok 2017 - Policie České republiky. [online]. [cit. 06.02.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>

2.2 Zabití

Trestný čin zabití je privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. Touto privilegovanou skutkovou podstatou lze mírněji postihovat pachatele, kteří jiného usmrtí v silném rozrušení nebo z jiného omluvitelného hnutí mysli.

Přesná definice je obsažena v § 141 trestního zákoníku: „*Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až deset let.*“¹⁵ V tomto případě jde o úmyslné usmrcení, kdy byl pachatel silně rozrušen a jeho rozrušení bylo vyvoláno takovými emotivními stavy, které můžeme označit za omluvitelné hnutí mysli. Tyto stavy jsou zvláštními znaky trestného činu zabití a nemůžeme je zaměňovat s obecnými znaky trestní odpovědnosti, které jsou vyjádřeny v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Za těchto okolností bude pachatel potrestán mírnějším trestem než v případě vraždy, kde takové okolnosti nenastaly.¹⁶ Zároveň je ale nutné v některých případech pečlivě zkoumat, zda se nejednalo o nutnou obranu ve smyslu ustanovení § 29 trestního zákoníku. Např. v okamžiku intenzivního bití může oběť nabýt dojmu, že je ohrožen její život, či jí hrozí vážnější újma na zdraví. V těchto případech musí orgány činné v trestním řízení vždy posuzovat situaci tak, jak se jevila poškozenému. A v pochybnostech rozhodnout v jeho prospěch, podle zásady in dubio pro reo (v pochybnostech ve prospěch obviněného).

Objektem zabití je, stejně jako u vraždy, lidský život a pachatelem může být kdokoli. Subjektivní stránka spočívá v úmyslném jednání.

Okolnosti, které podmiňují uložení vyšší trestní sazby, najdeme v § 141 odst. 2. trestního zákoníku. Řadíme mezi ně skutečnost, že pachatel spáchal trestný čin zabití na dvou a více osobách, na dítěti mladším patnácti let nebo na těhotné ženě.¹⁷

Nezřídka může být obtížné určit, zda se jednalo o trestný čin vraždy nebo o zabití. O omluvitelném hnutí mysli ve smyslu § 141 odst. 1. trestního zákoníku

¹⁵ § 141 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

¹⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 480.

¹⁷ § 141 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

můžeme mluvit například tehdy, kdy u strachu půjde o vystupňovanou obavu o život svůj nebo o život někoho blízkého nebo o jinou vážnou újmu na zdraví. Dalšími omluvitelnými hnutími myslí nohou být například soucit, žal nebo smutek. Oproti tomu o silném rozrušení ve smyslu § 141 odst. 1. trestního zákoníku nemůžeme mluvit tehdy, kdy byl pachatel silně rozrušen ze vzteku nebo hněvu na základě jednání, které je mu nepříjemné, ale je v souladu se zákonem. Jde například o vymáhání oprávněného dluhu poškozeným od pachatele atd. V tomto případě by bylo třeba takové jednání pachatele kvalifikovat jako trestný čin vraždy ve smyslu § 140 trestního zákoníku, neboť nespadá pod privilegovanou skutkovou podstatu zabití.¹⁸

Zabití může být také důsledkem předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného (provokace). Musí se však jednat o takové zavrženíhodné jednání poškozeného, které obecně platí za chování v příkrém rozporu s morálkou, svědčí o morální zvrhlosti, bezcitnosti a o neúctě k poškozenému nebo společnosti. Zde může jít například o zabití osoby, která dlouhodobě týrala pachatele, ať už fyzicky nebo psychicky, anebo ho určitou dobu zavrženíhodným způsobem sexuálně nebo jinak zneužívala. Jako zabití bude posuzováno i jednání pachatele, který bude v důsledku zavrženíhodného jednání poškozeného jednat s rozmyslem nebo po předchozím uvážení. Oproti tomu je třeba zdůraznit, že míra závažnosti zavrženíhodného jednání poškozeného musí odpovídat mimořádnému významu objektu trestného činu zabití, jímž je lidský život, a proto by tato právní úprava měla být vykládána spíše restriktivně. Za takové jednání poškozeného lze považovat například závažné útoky na lidský život a zdraví, mučení, hrubé domácí násilí, vydírání, sexuální zneužívání atd. Za zavrženíhodné jednání poškozeného však nemůžeme považovat běžné verbální útoky ve formě nadávek, spílání apod., ale ani obyčejné fyzické napadení a spory jako jsou políčky, strkanice nebo povalení na zem.¹⁹

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1328.

¹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1328-1329.

2.3 Vražda novorozeného dítěte matkou

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je upraven v § 142 trestního zákoníku a je specifickou privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy. Přesná definice zní, že „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“²⁰ Tato úprava je v trestním zákoníku obsažena díky lékařským poznatkům o výrazném vlivu porodu na psychiku rodičky ve smyslu oslabení její odolnosti vůči vnějším a vnitřním podnětům a pozdější rozvinutí mateřského pudu.²¹ Objektem trestného činu je zde opět lidský život, a to život novorozeného dítěte.

Jednáním směřujícím k usmrcení dítěte může být jak konání, tak opomenutí. Subjektem tohoto trestného činu je pouze matka novorozeného dítěte, která zde vystupuje jako konkrétní subjekt. Z pohledu subjektivní stránky je vždy třeba úmyslného zavinění.²²

Je zde důležité vymezení doby bezprostředně po porodu. Rozhodné je trvání rozrušení způsobeného porodem, které se zjišťuje znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví. Stav rozrušení je zpravidla vymezován spíše hodinami než dny, ve výjimečných případech však může trvat i několik dní.²³ Je také nutno rozlišit mezi porodem a potratem, byť úmyslně vyvolaným matkou. Úmyslně vyvolaný potrat matkou se považuje za sebepoškozování, které v zásadě není trestné. Rovněž v těchto případech je někdy nutný znalecký posudek pro posouzení, zda se již jednalo o porod, a tedy usmrcení dítěte či „jen“ o potrat, a tedy jen o sebepoškození.

2.4 Usmrcení z nedbalosti

Dalším trestným činem (přečinem ve smyslu § 14 trestního zákoníku) proti životu je usmrcení z nedbalosti. Na rozdíl od vraždy, zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou je tento trestný čin trestným činem nedbalostním, jak můžeme dovodit už z názvu. V tomto případě „*pachatel nemá v úmyslu svým*

²⁰ § 142 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 487.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 487.

²³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1332.

jednáním způsobit jinému smrt nebo těžkou újmu na zdraví ani mu ublížit na zdraví.“²⁴ Nejčastěji je tento trestný čin spáchán v souvislosti s dopravními nehodami.

Objektem tohoto trestného činu je zde opět lidský život. Jednání, které vede ke smrti jiného člověka, může pachatel spáchat jak konáním, tak opomenutím. Jako příklad opomenutí lze uvést například opomenutí lékaře, který nedostatečně vyšetřil poškozeného, který poté zemřel na následky zranění, jenž nebylo díky tomuto pochybení řádně zjištěno a léčeno.²⁵

Pachatel, který spáchá trestný čin usmrcení z nedbalosti z důvodu porušení důležité povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání postavení nebo funkce, bude potrestán vyšší trestní sazbou, a to odnětím svobody na jeden rok až šest let.²⁶ Další podmínkou pro použití vyšší trestní sazby je jednání, kterým pachatel z nedbalosti způsobil smrt jinému proto, že porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce, dopravy nebo hygienické zákony. Pokud pachatel tímto jednáním způsobí smrt nejméně dvou osob, bude potrestán ještě přísněji.²⁷

Podle judikatury lze za porušení důležité povinnosti považovat pouze takové porušení, které má za dané situace zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví. U dopravních nehod, které tvoří značný počet nedbalostních trestných činů, je soudní praxí porušení důležité povinnosti uložené zákonem považována např. bezohledná jízda řidiče vůči chodcům nacházejícím se na vyznačeném přechodu nebo hrubě nepřiměřená rychlost kolem nástupního ostrůvku, na němž bylo více lidí, jízda řidiče za snížené viditelnosti se silně znečištěnými reflektory a předním sklem, takže má jen omezený výhled na vozovku, řízení motorového vozidla pod vlivem požitého alkoholického nápoje, nedání přednosti v jízdě, předjíždění v místech, kde je to zakázáno apod.²⁸

Pokud dojde k trestnému činu usmrcení z nedbalosti v souvislosti s dopravní nehodou, je předpokladem, aby porušení dopravního předpisu bylo

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 488.

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1336.

²⁶ § 143 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

²⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 488.

²⁸ Usnesení NS ČR ze dne 13. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 163/2008.

v příčinné souvislosti s nehodou, při které dojde ke smrtelnému následku. Je zde třeba, aby si pachatel alespoň dokázal představit, že se tato příčinná souvislost může rozvinout. Pokud pachatel riskantně předjíždí kolonu na úzké vozovce a s nedostatečným výhledem do dálky, je to z hlediska zavinění nutné hodnotit tak, že si pachatel měl a mohl být vědom toho, že v důsledku svého předchozího jednání může porušit zájem chráněný v ustanovení § 143 trestního zákoníku, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nezpůsobí.²⁹

2.5 Ublížení na zdraví

V trestním zákoníku se nachází hned několik ustanovení upravující ublížení na zdraví. § 145 trestního zákoníku upravuje těžké ublížení na zdraví, § 146 upravuje ublížení na zdraví. V § 146a pak najdeme ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. V § 147 se nachází těžké ublížení na zdraví z nedbalosti a v § 148 ublížení na zdraví z nedbalosti. Tyto trestné činy zařazujeme do druhého dílu hlavy první trestního zákoníku, kde jsou upraveny trestné činy proti zdraví.³⁰

Objektem těchto všech trestných činů je lidské zdraví, tedy normální tělesné i duševní funkce organismu. Trestní zákoník chrání lidské zdraví i u nemocného nebo zraněného člověka. Pachatel, který způsobí další zranění již smrtelně zraněné osobě, neodpovídá sice za smrt poškozeného, ale odpovídá za ublížení na zdraví, a to i za předpokladu, kdy předchozí zranění poškozeného jsou tak rozsáhlá, že způsobí nevyhnutelně jeho smrt. Objektivní stránka je vymezena způsobením ublížení na zdraví, kdy rozlišujeme dva druhy ublížení na zdraví podle závažnosti, a to těžkou újmu na zdraví, která je znakem těžkého ublížení na zdraví a ublížení na zdraví, které charakterizuje trestný čin ublížení na zdraví.³¹

Pojem ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví je vymezen v § 122 trestního zákoníku. „Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.“³² Těžkou újmu na zdraví pak zákon definuje jako vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné

²⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1337.

³⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 492.

³² § 122 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslavení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohydění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy nebo delší dobu trvající porucha zdraví.³³ Delší dobou trvající porucha zdraví se rozumí nejméně 6 týdnů doby léčení a omezení v obvyklém způsobu života.

2.6 Rvačka

Trestný čin rvačky je vymezen v § 158 trestního zákoníku. Spadá mezi trestné činy ohrožující život nebo zdraví, tedy do hlavy první trestního zákoníku.³⁴ Jeho skutková definice zní: „*Kdo úmyslně ohrozí život nebo zdraví jiného tím, že se zúčastní rvačky, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.*“³⁵

Pod pojmem rvačka rozumíme vzájemné napadání nejméně tří osob, kde se střídá útok a protiútok a kde se všichni účastníci rvačky navzájem ohrožují na životě nebo zdraví. „*Vzájemné napadání musí tedy být takové povahy a intenzity, že při něm skutečně dochází k ohrožení na životě nebo zdraví.*“³⁶

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně života a zdraví lidí. Při rvačce je totiž nezřídká bezprostředně ohrožován nejen život a zdraví účastníků rvačky, ale často i osob, které jsou pouze na místě rvačky přítomny.³⁷

Pachatelem rvačky může být kdokoli. Zajímavostí je, že všichni účastníci rvačky jsou zásadně pachateli a zároveň i předměty útoku. Tím se liší od spolupachatelství ve smyslu § 23 trestního zákoníku, kde se pachatelé odlišují od předmětu útoku. Za tento trestný čin může být potrestán i jediný pachatel, pokud se prokáže, že se rvačky zúčastnili ještě alespoň další dva účastníci, byť se jejich totožnost nepodařilo prokázat.³⁸

Z hlediska subjektivní stránky se u rvačky vyžaduje úmyslné jednání. Úmysl musí směřovat nejen k účasti na rvačce, ale vyžaduje i ohrožení jiného na životě nebo zdraví. Účastníkem proto nemůže být ten, kdo do rvačky vstoupí

³³ § 122 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁵ § 158 odst. 1. zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

³⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1456.

³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1456.

³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1457.

pouze proto, aby ji překazil a nedošlo ke zranění útočníků, jelikož zde není dostatek subjektivní stránky.³⁹

2.7 Loupež

Trestný čin loupeže najdeme v hlavě druhé trestního zákoníku, řadí se tedy mezi trestné činy proti svobodě. O loupeži pojednává § 173 trestního zákoníku a přesná definice zní: „*Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.*“⁴⁰

Přísněji potrestán bude pachatel, který spáchá trestný čin loupeže jako člen organizované skupiny, způsobí takovým činem těžkou újmu na zdraví, pokud tímto činem způsobí značnou škodu nebo takový čin spáchá v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu.⁴¹ Pokud tímto činem pachatel způsobí smrt, bude potrestán odnětím svobody na deset až osmnáct let.⁴² Příprava loupeže je trestná.⁴³

Z hlediska objektu je nutno uvést, že trestný čin loupeže má objekty dva, těmi jsou osobní svoboda a zájem na ochraně majetku. Aby byla naplněna skutková podstata tohoto trestného činu, musí pachatel útočit na oba tyto objekty, jinak by se nejednalo o loupež.⁴⁴

Použití násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci je znakem objektivní stránky loupeže. „*Násilím se rozumí použití fyzické síly k překonání nebo zamezení kladeného nebo očekávaného odporu.*“⁴⁵ Násilí musí být použito jako prostředek nátlaku na vůli oběti. Pohrůžka bezprostředním násilím pak znamená, že pokud napadený nebude ochoten podrobit se vůli pachatele, bude ihned vykonáno násilí. Těmito činnostmi pachatel překonává odpor poškozeného, i když kladení odporu napadeného není podmínkou. Násilí je možno spáchat i na věci, pokud s ní pachatel vyvíjí nátlak na vůli poškozeného. Pokud pachatel uvedl osobu do stavu bezbrannosti lstí (např. oběť uspí pomocí

³⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 511.

⁴⁰ § 173 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁴¹ § 173 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁴² § 173 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁴³ § 173 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 531.

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1552.

uspávacího prostředku vhozeného do pití), je i toto bráno jako trestný čin spáchaný násilím.⁴⁶

O násilí ve smyslu § 173 odst. 1 trestního zákoníku ještě nejde tehdy, pokud pachatel například jen vytrhne poškozenému věc z ruky. Toto jednání by bylo posuzováno jako trestný čin krádeže podle § 205 trestního zákoníku. Pokud by však poškozený nechtěl věc z ruky pustit a pachatel by byl donucen s ní cloumat a přetahovat se o ni s poškozeným, již by se o násilí jednalo.⁴⁷

Čin je dokonán poté, co pachatel v loupežném úmyslu použil násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí. Není tedy třeba zmocnění se věci. Pokud je použito násilí a pachatel se poté dobrovolně rozhodne upustit od svého původního úmyslu zmocnit se cizí věci, trestnost loupeže nezaniká, protože čin byl již dokonán. Pokus u trestného činu loupeže je tedy poměrně vzácný.⁴⁸

2.8 Znásilnění

Trestný čin znásilnění patří k velmi brutálním a traumatizujícím trestným činům, s jejichž následky se oběti často dlouhou dobu vyrovnávají a leckdy jsou následky i celoživotní. Jedná se totiž o zásah do velmi citlivé oblasti, a to intimního života.⁴⁹

Tento trestný čin se nachází v § 185 trestního zákoníku, mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, tedy v hlavě třetí.⁵⁰ Přesná definice základní skutkové podstaty zní: „*Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.*“⁵¹ Příprava trestného činu znásilnění je trestná.⁵²

Objektem trestného činu znásilnění je právo každého člověka na svobodné rozhodování o svém pohlavním životě. Oběť znásilnění může být jakákoliv žena nebo muž, znásilněn může být i někdo, s kým měl pachatel pohlavní styk

⁴⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 531.

⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1552.

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 532.

⁴⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 548.

⁵⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁵¹ § 185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁵² § 185 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

již dříve. Nezáleží na věku oběti, na její pověsti, vyspělosti, způsobu života ani na vzájemném vztahu pachatele a oběti. Znásilněna může být i osoba, s níž pachatel žije v manželství nebo v partnerském vztahu.⁵³

Subjektem, respektive pachatelem znásilnění může být jakákoliv osoba mužského i ženského pohlaví. Spolupachatelství je pak definováno takto: „*Spolupachatelem znásilnění, resp. pokusu znásilnění je každý, kdo použil násilí nebo pohrůžku násilí či jiné těžké újmy, i když se nepodílel na dalším jednání, jež záleží v pohlavním styku. Podle stejné zásady je spolupachatelem, kdo vykoná pohlavní styk, zatímco násilí vykonal někdo jiný.*“⁵⁴

K dokonání tohoto činu je třeba násilného jednání, nebo pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy, kterým pachatel oběť donutí k pohlavnímu styku nebo k tomuto zneužije jeho bezbrannosti. Je zde tedy potřeba dvojího jednání – násilí a pohlavního styku.⁵⁵ Není rozhodující, zda se do stavu bezbrannosti přivedla oběť sama např. požitím většího množství alkoholických nápojů, nebo stav bezbrannosti nastal v důsledku jednání pachatele.

Násilím se rozumí použití fyzické síly pachatele k tomu, aby překonal odpor oběti a dosáhl tak pohlavního styku proti její vůli. Za násilí můžeme považovat i jednání, kdy pachatel uvede jiného do stavu bezbrannosti lstí proto, aby dosáhl pohlavního styku. Pohrůžka násilí může znamenat jak pohrůžku bezprostředního násilí, tak i pohrůžku násilí, které může být vykonáno i kdykoliv v budoucnosti. Pohrůžka násilí je tedy ve srovnání s pohrůžkou bezprostředního násilí širší, jelikož hrozba násilí zde spočívá v širším časovém úseku.⁵⁶

Donucením k pohlavnímu styku rozumíme překonání vážně míněného odporu oběti nebo podlehnutí oběti pachateli, jelikož další kladení odporu se zdá beznadějně. Donucena k pohlavnímu styku je i taková osoba, která vyjádří vážně míněný nesouhlas a projeví odpor, ale vlivem své vyčerpanosti, beznadějnosti nebo z odůvodněného strachu z násilí od dalšího vzdoru nakonec upustí. Pokud je však odpor oběti pouze předstíraný nebo není míněný vážně, o donucení se

⁵³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 548.

⁵⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010 s. 552.

⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1651.

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1652.

nejedná. O donucení se nejedná ani tehdy, pokud oběť po počátečním kladení odporu nakonec s pohlavním stykem dobrovolně souhlasí.⁵⁷

Při znásilnění může dojít i ke smrti oběti, což podmiňuje použití vyšší trestní sazby (odnětí svobody na deset až osmnáct let) podle § 185 odst. 4 trestního zákoníku. Toto ustanovení se však použije pouze tehdy, způsobil-li pachatel smrt pouze z nedbalosti ve smyslu § 17 písm. a) trestního zákoníku. Pokud měl v úmyslu při činu oběť usmrtit, bude tento čin posuzován jako trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku v souběhu s trestným činem znásilnění podle § 185 trestního zákoníku.⁵⁸

2.9 Související násilné trestné činy

S násilím může být, kromě výše uvedených, spojena řada dalších trestných činů. Jen mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se nachází násilných trestných činů několik. Například trestný čin sexuální nátlak má již v základní skutkové podstatě vymezeno, že „*kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, nebo kdo k takovému chování přiměje jiného zneužívaje jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.*“⁵⁹ Trestní zákoník tímto ustanovením chrání oběti sexuálních útoků, při nichž nedochází k přímému fyzickému pohlavnímu kontaktu s pachatelem. V tomto případě pachatel své oběti „pouze“ nutí k sexuálním úkonům nebo obnažování na svém těle a poté to vše jen pozoruje a tím se sexuálně vzrušuje.⁶⁰ V dalších kvalifikovaných skutkových podstatách pak již dochází i k pohlavnímu kontaktu mezi pachatelem a obětí, kdy pachatel například přiměje jiného k pohlavnímu styku a dalším sexuálním úkonům zneužívaje svého vlivu. Tímto činem pak může pachatel způsobit i smrt.⁶¹ Další mravnostními trestnými činy souvisejícími s násilím jsou pohlavní zneužití a kuplířství, kdy u obou těchto činů může být způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví.

⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1653.

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1658.

⁵⁹ § 186 odst. 1 trestního zákoníku.

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1667.

⁶¹ 186 odst. 2 a odst. 6 trestního zákoníku.

Dalším, často se vyskytujícím trestným činem, který bychom mohli dát do souvislosti s násilím, je například krádež podle § 205 odst. 1 písm. c), kdy se pachatel bezprostředně po činu pokusí uchovat si ukradenou věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí.⁶²

Jako další násilný trestný čin bych chtěla zmínit trestný čin vydírání, který najdeme, stejně jako trestný čin loupeže, v hlavě druhé, díle prvním trestního zákoníku, tedy mezi trestnými činy proti svobodě. Jeho skutková podstata zní: *„Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo peněžitým trestem.“*⁶³ Od loupeže se tento trestný čin liší hlavně tím, že zde pohrůzka násilí není bezprostřední, tedy že násilí může být vykonáno až později, s odstupem času, a nikoliv v právě probíhajícím okamžiku, jako je tomu u loupeže.

⁶² § 205 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku.

⁶³ § 175 odst. 1 trestního zákoníku.

3. Metodika vyšetřování jednotlivých násilných trestných činů

Tato kapitola, kde se budu věnovat metodice vyšetřování jednotlivých druhů násilných trestných činů, je základem mé diplomové práce. Metodiku vyšetřování můžeme definovat takto: „*Metodika vyšetřování je ta část kriminalistické vědy, která odhaluje a zkoumá zákonitosti vzniku stop a zvláštnosti postupů při vyhledávání, zajišťování a využívání stop, jiných soudních důkazů a kriminalisticky významných informací s ohledem na určitý typ trestného činu a předpokládanou typovou vyšetřovací situaci.*“⁶⁴

Jelikož násilných činů je poměrně velké množství a metodika vyšetřování je u každého trestného činu alespoň trochu specifická, nebude možné podrobně analyzovat a popsat jednotlivé metodiky vyšetřování u všech násilných trestných činů. Budu se tedy zaměřovat pouze na některé vybrané trestné činy, které hodnotím jako nejdůležitější. Jako první bych chtěla kriminalisticky analyzovat trestné činy proti životu, z nichž jsem vybrala vraždu jako nejzávažnější násilný trestný čin. Dále se zaměřím na trestný čin loupeže a znásilnění. Tyto trestné činy spadají pod různé hlavy zvláštní části trestního zákoníku, mají odlišné objekty a různé motivy spáchání. Lišit se bude i charakteristika oběti a pachatele a způsob spáchání trestného činu. Z toho můžeme dovodit, že se bude lišit i metodika vyšetřování, a i z tohoto důvodu jsem tyto trestné činy zvolila.

V této kapitole se budu zaměřovat zejména na kriminalistické charakteristiky jednotlivých trestných činů, typické způsoby páchaní, osobnost pachatelů a obětí, typické motivy, stopy, typické vyšetřovací situace, zvláštnosti předmětu vyšetřování, typické podněty k vyšetřování a také na zapojení veřejnosti do vyšetřování.

⁶⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 14.

3.1 Metodika vyšetřování trestných činů proti životu

Tato metodika, která se rozvinula z metodiky vyšetřování vražd, představuje skupinu trestných činů, které vymezuje první díl hlava první zvláštní části trestního zákoníku. Vzhledem k závažnosti těchto trestných činů je tato metodika pravděpodobně nejvíce propracovanou metodikou odhalování, vyšetřování a prevence trestných činů tohoto druhu.⁶⁵

Z trestných činů proti životu se dále budu podrobněji zabývat metodikou vyšetřování trestného činu vraždy, jelikož metodika vyšetřování vražd slouží v kriminalistické praxi i pro vyšetřování ostatních trestných činů proti životu, včetně vyšetřování náhlých či podezřelých úmrtí nebo sebevražd, které je třeba vyšetřovat stejně dopodrobna, jako kdyby se jednalo o vraždu.

3.2 Metodika vyšetřování trestného činu vraždy

Vražda je společností brána jako jeden z nejbrutálnějších trestných činů. Jde o úmyslný trestný čin, nelze ho spáchat pouze z nedbalosti. Jelikož objektem vraždy je lidský život, jde také o velmi nebezpečnou násilnou činnost. Následky vraždy pak spočívají nejen ve smrti člověka, ale i v psychických traumatech pozůstalých, svědků, majetkových škodách apod. Vraždy také ve společnosti narušují klidný život a pocit bezpečí v blízkém okolí. Vzhledem ke vzrůstající brutalitě páchaných vražd bych právě metodiku jejich vyšetřování v této diplomové práci chtěla analyzovat značně dopodrobna.

3.2.1 Kriminalistická charakteristika vražd

Pokud má kriminalistika vypracovávat účinné metody odhalování, vyšetřování a prevence jednotlivých trestných činů, je třeba dopodrobna znát zákonitosti této trestné činnosti samotné. Kriminalistika se zabývá pouze kriminalisticky relevantními znaky trestného činu, tedy takovými znaky, které mohou ovlivňovat proces poznání a proces tvorby stop u trestného činu.⁶⁶

Do kriminalistické charakteristiky vražd řadíme způsob jejího spáchání, osobnost pachatele vraždy, osobnost oběti vraždy a motivy trestného činu.⁶⁷

⁶⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 837.

⁶⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 31.

⁶⁷ STACH, J. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 15.

3.2.1.1 Způsob páchaní vražd

Podle metodiky vyšetřování vražd mezi nejdůležitější aspekty způsobu páchaní vražd patří stupeň připravenosti vraždy, zda byla při činu použita zbraň, jakým způsobem byla oběť usmrcena a způsob utajování vraždy.⁶⁸

Podle stupně připravenosti se vraždy dělí na vraždy nepřipravené a vraždy předem připravené. Nepřipravenými vraždami jsou takové případy, kdy pachatel oběť usmrtí bezprostředně nebo velmi krátce po tom, co se k tomuto činu rozhodl. O vraždu nepřipravenou jde i v případě, kdy měl pachatel v úmyslu někoho usmrtit již dlouho před provedením útoku, ale neprováděl k tomu žádné přípravné úkony. Velmi častými jsou zde vraždy v afektu, v emotivně napjatých situacích, kdy je pachatelovo jednání zcela neúměrné situaci (jde zde například o rodinné rozepře, rvačky apod.) Typickým znakem, který charakterizuje vraždy předem nepřipravené, jsou nepříznivé podmínky nebo spáchání vraždy na místě, které je pro pachatele nepříznivé, např. na ulici před zraky více lidí. Dalším znakem může být okolnost, že pachatel při usmrcování nepoužil zbraň nebo použil nástroj, který měl zrovna po ruce (např. nůž, kámen, kladivo apod.) U nepřipravených vražd, poté, co opadnou emoce a pachatel je znovu schopný reálně uvažovat, jde často svůj čin sám oznámit orgánům policie. Dalším znakem pak bývají případy, kdy se pachatel po spáchání vraždy sám pokusí o sebevraždu nebo ji dokonce dokoná. V trestním řízení si pak pachatelé takovýchto vražd předem nepřipravují alibi.⁶⁹ Předem nepřipravené vraždy jsou většinou výhodné pro vyšetřování a pro orgány činné v trestním řízení, jelikož pachatel jednal v silném duševním rozrušení, své jednání nepromyslel, tudíž se často dopustí mnoha chyb a nemá ani čas si připravit obhajobu.⁷⁰

Naproti tomu vraždy předem připravené jsou typické přípravným jednáním, tedy svou promyšleností, důsledným jednáním pachatele, plánováním jejího provedení a utajení. Pachatel v době před samotným vražedným útokem, která zpravidla trvá delší dobu, vytváří vhodné podmínky pro usnadnění svého činu zejména tím, že:

- se seznamuje se životem a zvyklostmi oběti, navazuje kontakty,

⁶⁸ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 85.

⁶⁹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 86.

⁷⁰ MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. [online]. [cit. 19.02.2019]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.

- opatřuje vhodné zbraně nebo jiné smrtící prostředky,
- vybírá vhodné místo a čas ke spáchání vraždy,
- upravuje místo činu k různým inscenacím (nešťastné náhody, náhlého úmrtí apod.),
- vytváří podmínky pro zbavení se mrtvoly či její přemístění,
- zajišťuje nepravdivé alibi,
- promýšlí způsob, jak zničit stopy atd.⁷¹

Tento typ vražd je zpravidla nevýhodný pro policii, jelikož pachatel má vraždu obvykle důsledně a důmyslně připravenou, vražda je spáchána na odlehlých, pro pachatele příznivých místech, pachatel má dostatek času k inscenaci místa činu, aby vražda vypadala například jako sebevražda a má tedy určitý náskok před orgány činnými v trestním řízení.⁷²

Další důležité kritérium u způsobu spáchání vraždy je použití zbraně. Podle toho dělíme vraždy na vraždy spáchané beze zbraně a vraždy se zbraní. Zda pachatel při činu použil zbraň, můžeme obvykle zjistit podle zanechaných stop. Poté lze z těchto stop určit druh a vlastnosti použité zbraně a tuto zbraň identifikovat, popřípadě i odhalit pachatele podle nalezených otisků prstů na zbrani, biologických či pachových stop apod. Jako zbraň jsou nejčastěji používané předměty, se kterými se setkáváme v běžném životě nebo v domácnosti, jako jsou nože, nůžky, železné tyče, dráty, lahve, kameny, provazy, šátky apod., ale také střelné, lovecké nebo vojenské zbraně. Vražda beze zbraně je pak nejčastěji spáchána zardoušením, utopením, otrávením nebo utlučením holýma rukama.⁷³

Dalším kritériem způsobu páchaní vražd je způsob usmrcení oběti. Skutečnosti důležité pro objasnění způsobu a příčiny smrti objasňuje expertiza z oboru soudního lékařství, která rozlišuje čtyři základní faktory usmrcení. Prvním faktorem je způsob fyzikální, kde smrt nastává např. mechanickým působením (bodné, řezné, střelné rány, udušení) nebo elektrickým proudem. Dalším způsobem usmrcení je způsob chemický, kdy pachatel použije různé jedy, léky nebo chemikálie ohrožující život a zdraví a způsob fyzikálně chemický, kdy je použita střela napuštěná jodem. Biologickým způsobem usmrcení je například

⁷¹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 86-87.

⁷² MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. [online]. [cit. 19.02.2019]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.

⁷³ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 88-89.

nepodání životně důležitého léku nebo nepodávání stravy dítěti a posledním faktorem je faktor psychický, kam se řadí např. vražda vyčerpáním.⁷⁴

Posledním aspektem způsobu páchaní vraždy je způsob utajování vražd. Mezi nejčastější způsoby utajování vražd řadíme přemístění mrtvoly, ukrytí mrtvoly, rozčlenění mrtvoly nebo její zničení, ničení stop, ztížení identifikace mrtvoly a inscenaci jiných skutečností, kdy se pachatel snaží zakrýt pravý stav a chce vytvořit nesprávnou představu o události. Pachatel tak může například zinscenovat vraždu jako náhlou smrt, nešťastnou náhodu, nutnou obranu, sebevraždu apod.⁷⁵

V souvislosti s důmyslnou přípravou vraždy, zejména pak s inscenováním místa činu uvádím nechvalně známý případ manželů Stodolových, několikanásobných vrahů, kteří během jednoho roku zavraždili celkem 8 lidí ve věku 62 až 81 let a záměrně si vybírali osoby v důchodovém věku. Na tomto případě se podepsala nezkušenost policistů i lékařů na místech činů, ale i nedbalý přístup k pitvám, které měly zjistit pravou příčinu smrti. Většina těchto úmrtí byla totiž nejdříve posouzena jako sebevražda nebo náhlá smrt. Všechny oběti před zavražděním totiž měly zdravotní problémy a manželé Stodolovi upravovali místa činu tak, aby vraždy vypadaly jako sebevraždy.⁷⁶

I přes velké množství chyb, kterými bylo provázeno celé vyšetřování případu Stodolových, byli nakonec oba manželé odsouzeni k doživotnímu trestu odnětí svobody. Je tedy důležité, aby se každý případ vyšetřoval opravdu zodpovědně a dopodrobna a aby byly vzaty v úvahu všechny verze toho, jak mohla být daná osoba zavražděna. Pokud jde o sebevraždy, tak platí, že každá sebevražda se musí vyšetřovat stejně jako vražda až do té doby, než je vražda vyloučena.

3.2.1.2 Osobnost pachatelů vražd

Informace o osobnosti pachatele mají pro kriminalistickou charakteristiku velký význam. Z kriminologického výzkumu a kriminálních statistik vyplývá, že vraždy páchají převážně mladí pachatelé, většina pachatelů má velmi nízkou úroveň vzdělání a častými pachateli vražd bývají osoby, které nadměrně požívají

⁷⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 677.

⁷⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 83.

⁷⁶ Jaroslav a Dana Stodolovi. *Kriminalistika a příbuzné obory* [online]. [cit. 19.02.2019]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/stodola/stodola.html>.

alkoholické nápoje a návykové látky. Mezi vrahy je také značně vysoké zastoupení psychopatů, často jde o agresivní a nezdrženlivé psychopaty. Další značná část vrahů trpí slabomyslností a je zajímavé, že mezi pachateli vražd je více svobodných a rozvedených, než ženatých a vdaných.⁷⁷

Zvláštní skupinu tvoří osobnost pachatelů sexuálních vražd. Znalecké posudky dokazují, že sexuální vrazi, kteří nejsou včas odhaleni, se stávají sériovými vrahy, kteří se vyznačují nižší úrovní rozumových schopností a citovou nevyzrálostí. Tito pachatelé taktéž trpí různými komplexy méněcennosti. V této kategorii charakterizujeme například pachatele, kteří se násilím snaží dosáhnout pohlavního styku s obětí a kdy je oběť usmrcena při překonávání odporu. Dalšími případy jsou zde pachatelé netradičních sexuálních úchylek, kdy například pro své ukojení potřebují nehybné tělo nebo kterým jde o zmocnění se části těla oběti.⁷⁸

Tito pachatele často trpí deviacemi, jako je např. sadismus a součástí trestu bývá ukládání ochranných opatření. Odhalení deviací je v rukou soudních znalců, kdy tito často dochází k závěru o snížené přičetnosti či přímo nepřičetnosti pachatelů. A to i přesto, že sexuální deviant, zejména jde-li o sériového pachatele, prakticky nikdy nespáchá svůj čin před zraky jiných osob, ale svoji oběť vyláká na odlehlé místo. Z čehož lze usuzovat, že je schopen rozpoznat nebezpečnost svého jednání a minimálně po nějakou dobu (lákání a odvedení oběti na místo činu) u sví jednání ovládat. V těchto případech mohou mít vyšetřovatelé smíšené pocity, když se jim často podaří usvědčit pachatele se značným úsilím a je-li pak prohlášen za nepřičetného, může jim jejich práce připadat do určité míry zbytečná.

V posledních desetiletích častěji páchají vraždy nebo trestné činy proti životu imigranti ze zahraničí. Ti páchají tyto trestné činy na objednávku nebo sami mezi sebou. Takové činy se vyznačují brutalitou a jsou při nich často používány střelné zbraně. Po spáchání činu takoví pachatelé odjíždějí pryč a mnohdy po incidentu opouštějí území republiky. Dokazování těchto trestných činů není vůbec snadné, protože i osoby, které takový útok přežily, se nechtějí k incidentu vyjadřovat.⁷⁹

⁷⁷ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 95.

⁷⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 840.

⁷⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 840.

3.2.1.3 *Osobnost obětí vražd*

Ze závěrů viktimologických výzkumů jednoznačně vyplývá, že v naprosté většině případů vražd mezi pachatelem a obětí existuje blízký vztah (což samozřejmě neplatí u vražd na objednávku). Obvykle tedy oběť pachatele znala. U vražd na objednávku zase existuje vztah mezi obětí a objednatelem vraždy. Také chování oběti před činem nebo v jeho průběhu má velký význam pro objasnování vraždy. Někdy se totiž oběť chová tak, že útočnicka vyprovokuje k vražednému útoku. Stává se tak například prostřednictvím urážek, posměšků a slovní agresí. Častěji mohou být cílem útoku některé skupiny osob, například prostitutky.⁸⁰

3.2.1.4 *Motivy vražd*

Zjištění motivu má zásadní význam pro rozvíjení dalšího postupu vyšetřování. Má také velký vliv na stanovení výše trestu, proto jeho objasnění vyžadují i soudy. Škála motivů v případě vražd je velmi široká, můžeme je rámcově rozdělit do několika kategorií. Motivy mohou vyplývat z mezilidských konfliktů, kam se řadí např. vraždy ze žárlivosti nebo nenávisti, dále existují motivy zjištné, kde jde o vraždy loupežné apod. Existují také motivy krycí, které směřují k vyhnutí se trestní odpovědnosti tak, že pachatel zavraždí svědka nebo policistu při přistižení pachatele při činu. Dále pak můžeme jmenovat motivy sexuální, politické a z útrpnosti.⁸¹

Po roce 1990, kdy se u nás změnila ekonomická situace, přibyly další motivy, jimiž jsou například vymáhání dluhů, likvidace konkurence, rasová nesnášenlivost a vydírání.⁸² Tyto motivy zde samozřejmě byly i před rokem 1990, ale ne v takové míře.

Zcela specifický motiv se potom vyskytuje u vražd novorozeného dítěte matkou, kdy je žena např. v tíživé sociální situaci nebo kdy má neprovdaná žena strach z negativní reakce okolí na nemanželské dítě.⁸³

⁸⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 840.

⁸¹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 96.

⁸² STACH, J. Metodika vyšetřování vražd. *Kriminalistický sborník*, 2006, roč. 50, č. 4. speciál č. 2, s. 10-12.

⁸³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 424.

3.2.2 Typické stopy vražd

Typických stop, které se vyskytují u vražd, je poměrně velké množství. Stopy se můžou vyskytovat na místě činu, na místě, kde byla nalezena mrtvola, na místech přípravy i utajování vraždy, na předmětech nebo zbraních, kterými pachatel svou oběť usmrtil, na oděvu a těle oběti, na oděvu i těle pachatele atd. Tyto stopy nazýváme stopami materiálními. Na místě činu mohou být nalezeny také stopy daktyloskopické, trasologické apod. Význam materiálních stop tkví v tom, že umožňují proces kriminalistické identifikace, to znamená zjištění totožnosti pachatele, ztotožnění zbraně, způsobu spáchání a utajování činu, určení mechanismu usmrcení atd.

Dalšími typickými stopami pro vraždu jsou stopy biologické (např. krev, stopy tkání, sliny, sperma, vlasy, chlupy atd.), které jsou velmi důležité z hlediska důkazní hodnoty. Pokud tyto stopy pocházejí z těla oběti, často zůstávají na oděvu a těle pachatele. Analogické biologické stopy z těla pachatele pak můžeme najít na těle oběti nebo na místě činu, kam se mohly přenést např. při vzájemném zápasu útočníka a oběti.⁸⁴

Mezi materiální stopy dále patří zejména:

- stopy působení (např. stopy po poleptání kyselinou, stopy po působení elektrického proudu atd.),
- stopy, které obsahují informaci o průběhu a dynamice události (jsou jimi např. stopy intenzity útoku, povýstřelové zplodiny, stopy rdoušení, zlomeniny, podlitiny atd.),
- stopy obsahující informaci o znalostech a schopnostech pachatele (např. odbornost výroby nástražného výbušného systému nebo způsob oddělení částí těla),
- stopy svědčící o příslušnosti části a celku (pokud najdeme zlomenou část vražedné zbraně v těle oběti).⁸⁵

V dnešní době jsou pro vyšetřování vražd velice důležité mikrostopy, jimiž mohou být nepatrné částice prachu, hlíny, různých chemických a biologických

⁸⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 97.

⁸⁵ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 841.

materiálů a také analýza DNA, díky které je možno zjistit individuální shodnost zajištěných biologických stop.⁸⁶

U vražd, které jsou spáchány zastřelením, zpravidla nacházíme stopy balistické, které se nachází na střele, nábojnici a při střelách zblízka také na těle a oděvu oběti (např. spálenina, povýstřelové zplodiny apod.). Všechny kriminalisticky relevantní stopy uvedené výše mají značnou důkazní hodnotu, jelikož prokazují přítomnost pachatele při činu a také kontakt pachatele s obětí.⁸⁷

Dále se můžeme setkat i s paměťovými stopami, které vznikají ve vědomí osob, které shlédly průběh spáchané vraždy nebo alespoň nějaké její části či byly svědky jiné události, která s vraždou souvisí. Svědci, popřípadě přímo oběť, která přežila v případě pokusu vraždy, často poskytnou zásadní informace o přípravě vraždy, o pobytu a odchodu pachatele z místa činu či informace o vzájemném vztahu pachatele a oběti.

Velmi kvalitní bývají paměťové stopy samotného pachatele, jelikož pachatel tento závažný a výjimečný čin velmi pozorně vnímá, poté si vnímané skutečnosti dobře pamatuje, a navíc se často ve vzpomínkách k těmto událostem vrací. Na rozsah a přesnost informací však leckdy mohou působit velmi silné emoce, které někdy vedou až ke ztrátě paměti (amnézii) pachatele.⁸⁸

Zvláštním případem jsou svědci, kteří mají strach vypovídat a tvrdí, že si na nic nevzpomínají nebo že nic neviděli. V tomto případě lze získat jejich výpověď návrhem na výslech formou tzv. utajeného svědka, nabídnout mu například použití modulátoru hlasu, kdy obhájce obviněného bude poslouchat výpověď svědka z jiné místnosti a hlas svědka bude změněn.⁸⁹

V metodice vyšetřování každého trestného činu má zkoumání stop své významné místo. Určité stopy by totiž na místě činu být měly a pokud tam nejsou nebo je nenajdeme, je potřeba tuto skutečnost zahrnout do vyšetřovacích verzí a pak také objasnit, proč tam tyto stopy nejsou.⁹⁰

⁸⁶ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 97.

⁸⁷ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 97

⁸⁸ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 98.

⁸⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 681.

⁹⁰ STACH, J. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 33.

3.2.3 Typické vyšetřovací situace

Typické vyšetřovací situace vždy záleží na charakteru, rozsahu shromážděných důkazů a dalších kriminalisticky relevantních informací. Podle toho pak kriminalisté mohou zaměřit svou práci a pátrání správným směrem. V případě trestného činu vraždy se vyšetřovací situace dělí zpravidla podle toho, zda oběť je nebo není známa.

3.2.3.1 *Mrtvola není nalezena*

Zde se jedná o případy nezvěstných nebo pohřešovaných osob. Tyto případy jsou podmíněny oznámením, že se určitá osoba pohřešuje a určité okolnosti nasvědčují tomu, že mohlo dojít k vraždě. Pouhá nezvěstnost osoby však nestačí k tomu, aby bylo zahájeno trestní stíhání, tato osoba totiž mohla jen odcestovat a nikomu o tom nepodalala zprávu. Tato osoba mohla také spáchat sebevraždu a její mrtvolu zatím nikdo nenašel nebo ztratila paměť a nachází se v léčebném ústavu.⁹¹

Toto vyšetřování významně ztěžuje fakt, že tělo oběti není k dispozici. Obtížně se tak dokazuje násilné usmrcení člověka, a navíc chybí celá řada stop, které by mohly objasnit způsob spáchání činu, druh zbraně apod. Je tedy důležité, aby první vyšetřování především vedlo k nalezení těla, popřípadě aby se zjistilo, zda se pohřešovaná osoba stala obětí vraždy, či jiného trestného činu.⁹²

Že se nezvěstná osoba stala obětí vraždy, můžeme usuzovat po zjištění stop, které svědčí o pravděpodobnosti násilné smrti. Mezi takové stopy řadíme například stopy krve v opuštěném vozidle nebo nalezení výhružných dopisů. Pokud jednání osoby nenasvědčovalo jejímu dobrovolnému odcestování (např. pokud v místě bydliště zůstaly peníze, mobil atp.), je to také známkou, že pravděpodobně došlo ke spáchání násilného trestného činu.⁹³

3.2.3.2 *Mrtvola je nalezena*

U této možnosti lze vyšetřovací situaci dále rozdělit na dva další případy. V prvním případě je identita mrtvoly známa, v druhém případě identitu mrtvoly neznáme. Ve většině případů je oběť a její identita známá. Taková osoba má u sebe doklady, je poznána svými příbuznými nebo sousedy nebo bývá nalezena

⁹¹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 99.

⁹² PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 681.

⁹³ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 842.

ve svém bytě. Tato vyšetřovací situace umožňuje vyšetřovatelům využít taktiku „od oběti k pachateli“, kdy se zkoumá především vztah oběti k jejímu okolí.⁹⁴

Druhou možností je situace, kdy je mrtvola nebo její části nalezena, nicméně není zjištěna její totožnost. Takové případy bohužel často zůstávají neobjasněny. V těchto případech bývá hlavním cílem celého vyšetřování zjištění identity oběti.

„Složitě a velmi obtížné je ztotožnění mrtvoly, která je ve značném stupni rozkladu, bez oděvů a předmětů, ke kterým by měla určitý vztah, nebo je nalezena na odlehlém místě, které navíc není místem spáchání trestného činu.“⁹⁵ V tomto případě hraje velkou roli soudně lékařská expertiza, vyhlášení pátrání apod.⁹⁶

Důležitá je také průběžná, podrobná analýza všech informací a poznatků získaných vyšetřováním a následné plánování dalších úkolů. Tyto kroky významně přispívají k objasnění dosud neobjasněných vražd.⁹⁷

Vyšetřovací situace se značně odlišují také podle toho, zda je pachatel trestného činu znám nebo zdali dosud znám není. Pokud pachatele známe, další vyšetřovací situace vznikají v závislosti na tom, zda se obviněný ke svému činu doznal nebo zda obviněný popírá spáchání vraždy (například tím, že událost vysvětluje jako nešťastnou náhodu, nutnou obranu apod.). V obou těchto případech je vždy velmi důležité obviněného co nejdůkladněji vyslechnout a udělat přesnou dokumentaci, aby se pak mohly v dalších krocích, až budou postupně zajišťovány důkazní materiály, jeho výpovědi potvrzovat nebo vyvracet.⁹⁸

Pokud není pachatel znám, je důležité získat co nejvíce relevantních informací pro vytipování okruhu podezřelých osob, ze kterých bude možno určit osobu podezřelou ze spáchání vraždy. Tím je dána možnost zahájit trestní stíhání proti takovéto osobě. Informace by se měly týkat zejména vnějších znaků, které

⁹⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 842.

⁹⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 426.

⁹⁶ ALBERTOVÁ, I. Metodika vyšetřování vražd 4. *Juristic* [online]. 2001 [cit. 21.02.2019]. Dostupné z: <http://trestni.juristic.cz/76011/clanek/trest2.html>

⁹⁷ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 101.

⁹⁸ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 100.

by umožnily identifikaci pachatele, dále pak subjektivních a sociálně-psychologických znaků, vztahu pachatele k oběti a k místu činu atd.⁹⁹

3.2.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Vyšetřování vražd má svá specifika a zvláštnosti, jak je tomu i u spousty jiných trestných činů. Zvláštnosti najdeme jak v předmětu vyšetřování, tak v podnětech k vyšetřování vraždy, také u počátečních a následných vyšetřovacích úkonů. I zapojení veřejnosti do vyšetřování vraždy má svá specifika.

Mezi typické zvláštnosti předmětu vyšetřování můžeme řadit zejména:

- zjišťování totožnosti oběti a jaký měla oběť vztah k pachateli,
- zjišťování místa činu a doby smrti,
- zjišťování příčiny smrti a forem jejího zavinění,
- zkoumání duševního stavu pachatele, zjišťování, zda pachatel čin předem plánoval, zda při činu šlo o omluvitelné hnutí mysli (strach o život, úlek atd.),
- zjišťování, zda se oběť chovala zavrženíhodně, bezcitně, zda pachatele týrala,
- zjišťování způsobu spáchání, informací o vražedném nástroji,
- zjišťování svědků a účastníků vraždy,
- zjišťování motivu vraždy.¹⁰⁰

Jako zvláštní případ uvádím vraždu novorozeného dítěte matkou, která má svá vlastní specifika předmětu vyšetřování. Zde se musí dokazovat, zda je podezřelá opravdu matkou zavražděného dítěte a kdo je otec. Dále je třeba zjistit, zda se dítě narodilo živé nebo mrtvé, jakým způsobem bylo dítě usmrceno, zda se porodu účastnily další osoby, případně jestli napomáhaly při usmrcení dítěte. Důležité je také zjištění, zda matka těhotenství tajila nebo zda bylo těhotenství chtěné.¹⁰¹

⁹⁹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 101.

¹⁰⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 842-843.

¹⁰¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 843.

3.2.5 Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti

Zásadní zvláštností podnětů k vyšetřování vražd je ta, že vyšetřování obvykle začíná podnětem, který obsahuje určitý stupeň podezření, že došlo k násilné smrti člověka nebo alespoň k podezřelému úmrtí. Z poznatků kriminalistické praxe můžeme předpokládat, že latence vražd je celkem nepatrná (i když určitou míru latence lze předpokládat zejména u pohřešovaných osob, vražd novorozeného dítěte matkou nebo cizinců nelegálně žijících na našem území). Trestní stíhání pro podezření z vraždy se zahajuje zejména na základě oznámení o nález mrtvoly nebo její části a na základě oznámení o pohřešování osob.¹⁰²

Mezi nejčastější podněty patří oznámení občanů o nález mrtvoly nebo její části, oznámení občanů o náhlém zmizení osoby za podezřelých okolností, oznámení zdravotnických zařízení o podezřelých úmrtích, oznámení operativně pátracích pracovníků v souvislosti s výkonem služby, oznámení organizací o okolnostech, které nasvědčují spáchání trestného činu a oznámení samotného pachatele.¹⁰³

Pokud nebyla mrtvola nalezena, po oznámení se provádí výslech oznamovatele a osob blízkých pohřešované osobě. Využívá se také kriminalistických evidencí, které mohou ulehčit zjištění identity pohřešované osoby. Dalším důležitým úkonem je prohlídka bytu nebo pracoviště pohřešované osoby, kde mohou být nalezeny důkazy objasňující příčinu zmizení. Pomoci může zajištění korespondence nezvěstné osoby, včetně elektronické.

Pokud byla mrtvola nalezena, je třeba co nejdříve zjistit její totožnost, příčinu a způsob usmrcení. Provádí se proto různá ohledání, jako je ohledání místa nález mrtvoly, místa činu, ohledání mrtvoly nebo ohledání místa bydliště či pracoviště pohřešovaného. Dále se využívají soudně lékařské expertizy, nastane-li podezření, že smrt byla následkem násilného trestného činu. Samozřejmostí je také výslech oznamovatele a osob, které měly k oběti vztah (příbuzných, přátel apod.)¹⁰⁴

¹⁰² KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 69.

¹⁰³ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 104.

¹⁰⁴ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 843-844.

3.2.6 Zvláštnosti vyšetřovacích verzí, plánování a organizace vyšetřování

Policisté, kteří pracují na případu, si vytvářejí představu, jak k události došlo, na základě podrobného seznámení se s místem a nalezenými stopami. Díky tomu si mohou vytyčit reálné verze, které budou následně prověřovány. Prvotní výslechy, ohledání atd. poskytují základní orientaci v případě a jsou tedy vodítkem pro vytyčení vyšetřovacích verzí.

Při vyšetřování vražd se zpravidla stanovuje 3-5 vyšetřovacích verzí, přesný počet se pak stanoví podle síly a prostředků, které mají vyšetřovatelé k dispozici. Je pravidlem, že všechny verze by měly být prověřovány najednou, i když samozřejmě za použití různých množství sil a prostředků, které jsou k dispozici.¹⁰⁵

3.2.6.1 Verze vytyčené na základě informací o místě činu a ze stop na místě činu

První takovou verzí je verze, že pachatelem je osoba, kterou oběť znala a důvěřovala jí. Taková oběť byla zavražděna na pro ni bezvýznamném místě. Předpokládáme proto, že tam byla pachatelem vylákána. Další verzí je ta, že byl pachatel viděn v blízkosti místa činu. Můžeme vytyčit i verzi o blízkém vztahu pachatele a oběti, kdy ze situace na místě činu vyplývá, že pachatele např. do bytu vpustila samotná oběť. Další verzí může být verze k zjištění totožnosti pachatele, která vyplývá ze zjištění pachatelovy dlouhodobé přítomnosti na místě činu. To znamená, že zde pravděpodobně zanechal takové stopy, které mohou vést k jeho identifikaci nebo alespoň k okruhu podezřelých osob.¹⁰⁶

3.2.6.2 Verze vytyčené na základě způsobu páčání a utajování

Způsob páčání trestného činu často souvisí s vlastnostmi pachatele. Například intenzita útoku svědčí o somatických vlastnostech pachatele, z použití určité zbraně je zřejmá dovednost pachatele v zacházení se zbraněmi. Verze o nepřipravované vraždě svědčí o tom, že smrtící nástroj byl nalezen na místě činu. Pokud pachatel použil jed, je pravděpodobné, že měl snadný přístup k oběti a že má odborné znalosti o vlastnostech a působení jedu. V případě, že se pachatel

¹⁰⁵ STACH, J. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005, s. 47.

¹⁰⁶ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001, s. 686.

nesnažil vraždu nijak utajit, můžeme předpokládat, že mezi ním a obětí nebyl blízký vztah.¹⁰⁷

3.2.6.3 Verze vytyčené na základě informací o osobě oběti

Pokud je známa identita oběti, lze zjistit mnoho o jejím předchozím způsobu života, povaze, majetkových poměrech, zálibách atd. Můžeme pak vytyčit například verzi o pachateli z okruhu osob, které znají majetkové a osobní poměry oběti, jelikož pachatelem by mohl být někdo, kdo by mohl mít ze smrti oběti nějaký prospěch. Další verze, které se mohou vytyčovat na základě informací o oběti, jsou důležité hlavně při vyšetřování pohřešovaných osob.¹⁰⁸

Obrovský význam má při vyšetřování vražd organizace práce a plánování. Je to dáno zejména složitostí vyšetřování každého případu. Právě z důvodu složitosti procesu vyšetřování vražd, jsou ve většině případů vyšetřovány týmovým způsobem.¹⁰⁹

3.2.7 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence

Veřejnost má zpravidla velký zájem spolupracovat při vyšetřování vražd a ochotu pomoci při pátrání po pachatelích, jelikož se jedná o zavrženíhodný a zvláště závažný zločin. Také obavy z možného opakování trestného činu motivují veřejnost k aktivní spolupráci. Bohužel v dnešní době, kdy brutalita vražd celkem stoupá, má značné množství potenciálních svědků obavu vypovídat. Je proto důležité s nimi správně jednat. Pomoc veřejnosti má význam zejména při pátrání po neznámém pachateli. Občané jsou vyzýváni o pomoc např. v rozhlase nebo televizi, kdy mají poskytnout jakékoliv informace o okolnostech vraždy. Je však důležité, aby se nezveřejnily takové okolnosti a důkazy případu, které by mohl dosud nezjištěný pachatel využít ve svůj prospěch. Tyto informace získané od veřejnosti mohou mít význam z hlediska vyhledávání důkazů, vytyčování vyšetřovacích verzí apod.¹¹⁰

Kriminalistická prevence má u trestného činu vraždy jen velmi malé uplatnění a je velmi obtížná, jelikož jsou tyto činy nejčastěji motivovány

¹⁰⁷ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 845.

¹⁰⁸ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 110.

¹⁰⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 433.

¹¹⁰ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 114.

mezilidskými vztahy a subjektivními pohnutkami. Proto je těžké ovlivnit je kriminalistickými metodami. Větší význam proto mají preventivní opatření, např. zvýšení počtu policejních hlídek na místech, kde by mohl dosud neznámý pachatel znovu zaútočit.¹¹¹

3.2.8 Statistické údaje

Tento graf ukazuje podíl jednotlivých trestných činů proti životu a zdraví spáchaných na území České republiky za rok 2018 a počty jejich objasnění. Vidíme, že ve statistikách zcela převažuje trestný čin ublížení na zdraví, které bylo spácháno ve 4967 případech. Objasnit se jich povedlo 3455, což je téměř 70 % úspěšnost. Dalším významným činem je trestný čin vraždy, spáchaný v roce 2018 ve 116 případech. Zde byla objasněnost mnohem vyšší, téměř 90 %. Trestný čin zabití nebyl spáchán ani jednou a k usmrcení z nedbalosti došlo ve 36 případech, kde se však podařilo objasnit pouze 13 z nich.

Graf č. 1 – Podíl a objasněnost trestných činů proti životu a zdraví v České republice za rok 2018.¹¹²

¹¹¹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 847.

¹¹² Statistické přehledy kriminality za rok 2018 - Policie České republiky. [online]. [cit. 19.03.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>.

3.3 Metodika vyšetřování loupeží

Další metodikou, které se budu v této diplomové věnovat podrobně, je metodika vyšetřování trestného činu loupeže. Loupež je, stejně jako vražda, velmi závažným násilným činem, kterým pachatel útočí nejen na cizí majetek, ale i na tělesnou integritu oběti. Útoky pachatelů, které mají za cíl zmocnit se cizího majetku, jsou nezdárka tak intenzivní, že způsobí smrt napadené osobě, a to i pro zanedbatelný finanční obnos. I proto je trestný čin loupeže tak nebezpečný.¹¹³ Z policejních statistik také zjistíme, že objasněnost loupeží se každoročně pohybuje kolem 40 %. U loupeží lze také předpokládat větší míru latence než u vražd.¹¹⁴

Je důležité rozlišovat mezi vraždou, která má loupežný motiv a loupeží, při které dojde k usmrcení oběti. Pokud při loupeži pachatel způsobí smrt dle § 173 odst. 4 trestního zákoníku, rozumíme zde pouze způsobení smrti nedbalostním zaviněním. Pokud by šlo o úmyslné usmrcení, je nutné tento čin klasifikovat jako vraždu dle § 140 odst. 3 písm. j) trestního zákoníku. U loupeží se smrtelným následkem by se měla kombinovat metodika vyšetřování loupeží a vražd.

3.3.1 Kriminologická charakteristika loupeží

V této podkapitole se budu zabývat kriminální situací při loupeži, poté, stejně jako u metodiky vyšetřování vražd, vymezím nejčastější způsoby páchaní, typické pro pachatele loupeží, jejich oběti a motivy.

Závažnost tohoto trestného činu musíme posuzovat nejen z hlediska napáchaných škod na majetku, zdraví nebo životě obětí. Loupeže mají za následek pocit ohrožení a snižují kvalitu občanského života.¹¹⁵ Toto se ve zvýšené míře projevuje zejména u starších osob. Lidé také mohou snadno propadnout strachu i z důvodu, že závažné loupeže a jejich zvyšující se počet bývají často publikovány v televizi, na internetu nebo v novinách. Tato publicita může vést k iracionálnímu strachu obyvatel zejména u určitých profesí (např. taxikáři, klenotníci atp.) nebo na místech, které jsou cílem loupežných přepadení častěji (např. čerpací stanice, pošty, směnárny apod.).

¹¹³ STRAUS, J. et. al. *Kriminologická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 59.

¹¹⁴ ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 57.

¹¹⁵ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 43.

Aby byl skutek posouzen jako loupež, je nutné, aby násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí, byly použity za účelem zmocnit se cizí věci, tedy již před zmocněním se předmětu útoku. Pokud by totiž násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí byly použity až bezprostředně po činu a za účelem jejího dalšího uchování, šlo by pouze o trestný čin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku.

Tímto násilím se rozumí zejména použití zbraně, sražení oběti na zem, úder pěstí, kopance atd. Za násilí v tomto smyslu musíme považovat i spoutání nebo uvedení oběti do stavu bezmoci (např. použitím uspávacího prostředku). Násilí často směřuje i vůči třetí osobě nebo věci, pokud má sloužit jako nátlak na vůli poškozené osoby. Klasickým příkladem zde bývá přepadení s rukojmím.¹¹⁶

Zajímavým případem jednání, které směřuje ke zmocnění se cizí věci, může být také uzamčení poškozeného v místnosti nebo autě. Tím se zabýval i Nejvyšší soud: „*Jednání obviněného spočívající v uzamčení poškozeného ve vozidle bez možnosti jeho vystoupení (např. v důsledku technického vybavení vozidla centrálním uzamykáním, jež umožňuje uzamknutí celého vozidla pomocí spínače z místa řidiče), aniž by bylo doprovázeno projevy použití fyzické síly nebo pohrůžky bezprostředního použití fyzického násilí proti němu, není užitím násilí ani užitím pohrůžky bezprostředního násilí ve smyslu zákonných znaků trestného činu loupeže. Takové jednání nelze proto kvalifikovat jako trestný čin loupeže, byť by i směřovalo ke zmocnění se cizí věci.*“ Zde by mohla být věc klasifikována jako trestný čin omezování osobní svobody dle § 171 odst. 1. trestního zákoníku.¹¹⁷

3.3.1.1 Kriminální situace

Kriminální situací je taková situace, za které jsou často a opakovaně páčány trestné činy určitého druhu. Kriminální situaci v případě loupeže tvoří zejména:

- charakter místa činu, kdy ze statistik vyplývá, že loupeže se páchají častěji na veřejných prostranstvích, jako jsou ulice, parky atp., další typická místa činu bývají obchody a různé provozovny. V naprosté většině případů je oběť na místě činu sama,
- doba spáchání loupeže, aktuální statistiky dokazují, že loupeže se páchají nejen v noci, ale i dopoledne a odpoledne a vyjma neděle, kdy je počet

¹¹⁶ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 60.

¹¹⁷ Usnesení NS ČR ze dne 16. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 249/2005.

loupežných přepadení nižší, je i rozložení do jednotlivých dnů v týdnu rovnoměrné,

- charakter obětí, kdy záleží na tom, zda je obětí osoba starší, v podnapilém stavu, handicapovaná apod.¹¹⁸

Pachatelé se často kriminální situaci přizpůsobují tím, že si přesně naplánují spáchání loupeže na určitou dobu, opatřují zbraně nebo vytvoří plán úniku. Mohou také situaci využít tím, že např. zaútočí na opilého nebo handicapovaného člověka, popřípadě mohou situaci ovlivnit tím, že vylákají oběť na odlehlé místo.¹¹⁹ Kriminální situaci se přizpůsobují zejména osoby, které hodlají loupež spáchat ve větším počtu a které mají za cíl například peněžní ústav, kde je vytvoření jasného plánu velmi důležité pro úspěšné dokonání činu. Využívání situace je pak typické pro osoby z nižších sociálních vrstev, narkomany, gamblery apod., kdy útok na handicapovaného nebo opilého člověka bývá snadnou cestou k jeho majetku a penězům.

3.3.1.2 Způsob páchaní loupeží

Trestný čin loupeže se dá spáchat mnoha způsoby, proto je klasifikujeme podle několika hledisek. Základními hledisky jsou intenzita agrese a charakter napadeného objektu, dalším hlediskem pak bývá existence předchozího kontaktu pachatele s obětí.

Podle intenzity agrese lze vymezit tyto druhy loupeží:

- loupeže páchané použitím pohrůžky bezprostředního násilí, kdy pachatel např. namíří zbraň na přepadeného a vyzve ho k vydání peněžní hotovosti;
- loupeže páchané užitím přímého fyzického násilí, kdy pachatel např. náhle zaútočí na oběť s cílem zmocnit se cizí věci a této věci se zmocňuje v okamžiku, kdy oběť nemůže klást odpor;
- loupeže páchané uvedením osoby do stavu bezbrannosti lstí – zde pachatel zpravidla namíchá do pití uspávací prostředek a cizí věci se chce zmocnit v době, kdy bude oběť omámena účinky uspávacího prostředku.¹²⁰

¹¹⁸ ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 84-85.

¹¹⁹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 437.

¹²⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 438.

Tyto tři druhy se od sebe velmi liší v operacionální složce způsobu jednání pachatele a zanechávají po sobě i rozdílné stopy. Při užití přímého fyzického násilí lze zpravidla najít celou řadu materiálních stop, jako jsou bodné, řezné či střelné rány na těle oběti, mikrostopy na oděvu oběti apod. U loupeží spáchaných pohrůžkou bezprostředního násilí jsou důkazy omezeny většinou pouze na výpovědi, tedy na stopy ve vědomí osob. Někdy můžeme najít i materiální stopy, které svědčí o přítomnosti pachatele na místě činu (např. stopy po obuvi). Materiální důkazy u osob, které byly při loupeži uvedeny do stavu bezbrannosti lstí, jsou poměrně vzácné, ale zkoumáním tělních tekutin oběti lze prokázat použití uspávacího prostředku.¹²¹

Podle charakteru napadeného objektu rozlišujeme loupežná přepadení peněžních ústavů (banky, spořitelny, pošty apod.), přepravy peněz, obchodů, provozoven a jiných živnostenských prostor (čerpací stanice, herny, zlatnictví apod.), bytových prostor, dopravních prostředků (taxi služba, vlaky atd.) a loupežná přepadení prostá (např. přepadení v parku nebo na ulici, které nevyžadují zvláštní přípravnou činnost).¹²²

Dalším hlediskem, které určuje způsob spáchání loupeže, je předchozí kontakt pachatele a oběti. Jako první uvádím loupež bez předchozího kontaktu, kdy pachatel může oběť napadnout ze zálohy (pachatel se do poslední chvíle skrývá, na oběť zaútočí zpravidla zezadu; oběť většinou nemá reálnou možnost se bránit a takové útoky oběť často ohrožují na životě nebo zdraví) nebo ji může napadnout frontálně (zde pachatel oběť napadne zepředu, oběť má možnost útočníka vnímat a někdy může obranou útok i odvrátit). Existuje i loupež po předchozím kontaktu s obětí, kterou charakterizuje dobrovolné zdržování se oběti před loupeží ve společnosti pachatele. Zde můžeme rozeznávat tři varianty loupeže, a to loupež po společné konzumaci alkoholu, loupež v souvislosti s provozováním prostituce a loupež po předchozím klamavém jednání.¹²³

Dalšími významnými komponenty způsobu spáchání loupeže jsou použití zbraně a přípravná jednání, které se vyznačují zejména vytypováním vhodné

¹²¹ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 44.

¹²² STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 62-63.

¹²³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 439.

oběti nebo objektu a získáváním informací o nich, dále pak v plánování činu, obhlídce místa činu a v opatřování zbraně, převleků a maskování.¹²⁴

3.3.1.3 Osobnost pachatelů loupeží

Pachateli loupeží jsou ve většině případů mladí muži do 35 let. Ženy se mezi pachatele vyskytují pouze výjimečně, a to hlavně jako spolupachatelky. Pro ženy bývá typické uvádění obětí do stavu bezbrannosti lstí nebo role tzv. „volavky“.¹²⁵ Tyto „volavky“ však bývají pouze pomocníkem podle § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, pokud se samotné loupeže aktivně neúčastní.

Pachatelé mívají časté sklony k alkoholismu, přičemž právě činů spáchaných pod vlivem alkoholu je značné množství. Podle jiného dělení lze rozlišovat pachatele na lupiče profesionálního, příležitostného, lupiče závislého na drogách a lupiče závislého na alkoholu.¹²⁶

Jelikož je většina loupeží cíleně plánována, připravována a organizována, je jejich uskutečnění spojováno s určitými osobnostními dispozicemi. Je tedy nepravděpodobné, že by byl pachatel výrazněji mentálně handicapován. Jednání pachatelů bývá racionální, logické, rázné, cílevědomé a předem promyšlené, přímo při činu jsou ale nervózní a vypjatí, z čehož pak vznikají zkratové nebo pudové reakce. Hrubost, vulgárnost nebo agresivita pachatelů při činu je zpravidla jen součástí jejich role a je jen hraná. Z motivace pachatelů (kterou je často tíživá finanční situace z důvodu nezaměstnanosti, zadlužení, neúspěchu v podnikání apod.) a z některých prvků jejich chování (např. nervozita, nejistota, nerozhodnost, slovní omluvy apod.) lze vyvodit, že se často jedná o „prvopachatele“ a „amatéry“, přičemž „amatéři“ bývají pachateli loupeží v cca 80 %. Tito pachatelé typicky nezvládají nepředvídatelné okolnosti v průběhu činu, kterými jsou například nestandardní či překvapivé reakce přepadených osob.¹²⁷

Počet pachatelů se nejčastěji pohybuje od jednoho do tří, loupeže prováděné jedním pachatelem však ročně představují vždy minimálně 60 % všech loupeží. Výjimečně je pak počet pachatelů vyšší než tři. Z různých studií můžeme

¹²⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 64.

¹²⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 440.

¹²⁶ ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 92.

¹²⁷ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 64-65.

odvodit, že počet pachatelů obecně bývá přímo úměrný velikosti místa činu, jeho charakteru a personálnímu obsazení.¹²⁸

U pachatelů loupeží je typická snaha o maskování. K částečnému maskování se pachatelé uchylují v cca 30 % případů, kdy se snaží zakrýt nebo změnit zejména oblast hlavy a obličeje, a to např. parukou, černými brýlemi, čepicí, kuklou, falešnými vousy atp. Úplné maskování se vyskytuje v necelých 50 % případů. Maskování se využívá zejména v objektech, které jsou vybaveny systémy optické kontroly prostoru. Pokud jsou objekty střeženy viditelně umístěnými kamerami, používá se maskování až v 90 % případů.¹²⁹

3.3.1.4 Osobnost obětí loupeží

Oběťmi loupeží bývají nejčastěji muži (cca v 70 %), kteří svým chováním nezřídka přispějí ke spáchání loupeže (jako příklad uvádím podnapilou osobu se značným finančním obnosem, která se nechala vylákat na odlehlé místo).¹³⁰

Asi polovinu všech případů charakterizuje tzv. viktimologické zavinění, což je určitý podíl oběti na vytvoření příznivých podmínek ke spáchání loupeže. Typicky bývají tyto oběti v podnapilém stavu, sami pozvou pachatele k sobě domů, lehkomyšlně se zdržují ve společnosti pachatele na odlehlém místě apod.¹³¹

Asi v 30 % případů lze sledovat bezprostřední vztah loupeží k povolání oběti, jelikož oběťmi často bývají např. obsluha čerpací stanice, prodavači v obchodech, taxikáři apod.¹³²

3.3.1.5 Motivy loupeží

Základním motivem loupeží je bezesporu tísnivá finanční situace a potřeba rychlého opatření peněz. Toto jednání je typické pro osoby, které uloupený finanční obnos často používají na uskutečnění svých sociálně patologických nebo nelegálních aktivit, jakými jsou konzumace drog, alkoholu či gamblerství.¹³³

¹²⁸ CHMELÍK, J. et. al. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s. 270.

¹²⁹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 66.

¹³⁰ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 66.

¹³¹ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 46.

¹³² ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 101.

¹³³ ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 32.

V poslední době je poměrně častým motivem také snaha zmocnit se mobilního telefonu.

3.3.2 Typické stopy loupeží

Jak jsem již zmiňovala výše, největší množství stop se nachází u loupeží, při kterých bylo použito fyzické násilí. U pohrůžky bezprostředního násilí a uvedení oběti do stavu bezbrannosti lstí už zpravidla tolik stop nenacházíme.

Pro trestný čin loupeže bývají typické stopy ve vědomí člověka. Většinou totiž oběť nutně přišla do styku s pachatelem a často si jeho podobu aspoň zčásti pamatuje, pokud tedy nebyla napadena ze zálohy a neměla možnost pachatele ani zahlédnout. Loupež, jako nápadná a neobvyklá událost, která vzbuzuje velkou pozornost, předpokládá vznik kvalitního vjemu zejména u očitých svědků.¹³⁴

Naproti tomu však existují některé negativní faktory, které zejména u oběti ovlivňují kvalitu vjemů. Mezi ně patří například velmi krátká doba vnímání při rychle probíhajících událostech, dále pak nepříznivé podmínky vnímání (pokud se loupež stala např. ve tmě), velký strach, kdy oběť vnímá hlavně zbraň, která ohrožuje její život, ale pachatele v pozadí si už vybavit nedokáže. Dalším negativním faktorem bývá podnapilost oběti v době činu a skutečnost, že u ní z důvodu traumatizujícího zážitku pak může dojít k amnézii, tedy ztrátě paměti.¹³⁵

Materiální stopy se nalézají zejména na místě činu (těmi bývají zpravidla stopy krve, nábojnice, stopy po střelbě nebo trasologické stopy, kterými jsou stopy po obuvi, pneumatikách apod.). Pokud pachatel předem cíhal na místě činu, můžeme zde najít i nedopalky od cigaret (a na nich pak stopy biologické) nebo věci zapomenuté pachatelem. Na místě mohou zůstat i pachové stopy a to proto, že většina loupeží je oznamována velmi krátce po činu. Další významné materiální stopy bývají na těle oběti (škrábance, modřiny, řezné, bodné nebo střelné rány atd.) nebo na jejím oděvu, kde mohou ulpět biologické stopy, jako jsou stříkance od krve, vlasy apod. Tyto stopy se mohou nacházet i na těle nebo oděvu pachatele, zvláště pokud oběť kladla odpor a bránila se. Biologické stopy mohou být nalezeny i pod nehty oběti.¹³⁶

¹³⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 67.

¹³⁵ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 48.

¹³⁶ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 67.

Důležitým soudním důkazem pro vyšetřování je zbraň. Pachatel ji zpravidla po činu někde ukryje, proto na její nalezení musí být zaměřena osobní nebo domovní prohlídka. Je třeba ohledat také pravděpodobnou trasu pachatelova útěku, nezděná se totiž stává, že zbraň během útěku zahodí. Dalšími předměty mající pro vyšetřování význam jsou na místě činu nalezené masky, roubíky, lepicí pásky apod.¹³⁷

3.3.3 Typické vyšetřovací situace

Úspěch při vyšetřování loupeží závisí zejména na tom, jak kriminalisté zvládnou počáteční vyšetřovací situace, které vznikají okamžitě po získání nějakých informací o spáchaném trestném činu. Vytváření těchto počátečních vyšetřovacích situací je u loupeže podmíněno zejména těmito okolnostmi:

- včasnost oznámení loupeže; jelikož je tento trestný čin většinou oznamován včas, je zde dobrý předpoklad k tomu, aby se vytvořila příznivá vyšetřovací situace. Pozdě takový čin oznamují například osoby v podnapilém stavu, které si až po vystřízlivění uvědomí, že byly okradeny nebo osoby, které se kvůli okolnostem činu bojí o svou pověst (například byl-li čin spáchán v souvislosti s prostitucí apod.),
- věrohodnost oznámení loupeže; ta je zpravidla docela vysoká a často se dá odvodit z osobnosti oznamovatele, z nálezu stop nalezených na místě činu nebo podle způsobeného zranění,
- kvalita a kvantita informací, které byly shromážděny prvotními úkony,
- rychlost reakce policejních orgánů na oznámení o loupežném přepadení.¹³⁸

Podle kvality a kvantity shromážděných prvotních informací můžeme rozlišovat několik typických vyšetřovacích situací. V prvním případě zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že došlo ke spáchání loupeže a pachatel nebo spolupachatel byl zadržen na místě činu. V tomto případě se poté hlavně zajišťují a shromažďují důkazy, které by mohly pachatele před soudem usvědčit.¹³⁹

Za další typickou vyšetřovací situací považujeme situaci, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byla spáchána loupež, avšak nelze vyslovit důvodné podezření, že pachatelem tohoto činu je určitá konkrétní osoba; její

¹³⁷ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 48.

¹³⁸ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 49.

¹³⁹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 68.

identita dosud není známa, ale k dispozici jsou údaje potřebné k jejímu odhalení. V těchto případech známe pouze přibližný popis pachatele, jeho oblečení apod. Tyto informace, získané většinou výpovědí oběti nebo svědka či záznamem z bezpečnostních kamer, jsou podkladem pro další vyšetřování, které se zaměřuje hlavně na odhalení totožnosti a pobytu pachatele, zadokumentování pramenů důkazů a zjišťování identifikačních znaků věcí a prostředků souvisejících s loupeží a pátrání po nich.¹⁴⁰

V dalším případě zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byla spáchána loupež, ale nejsou známy žádné informace o pachateli ani jeho identifikačních znacích a neznáme ani identifikační znaky věcí pocházejících z trestného činu. K této situaci dochází zejména u loupeží beze svědků, při napadení ze zálohy, pokud pachatel použil dokonalé maskování a také u oběti, která byla silně podnapilá nebo trpí anamnézou. Vyšetřování se zde pak zaměřuje na zjištění způsobu spáchání činu, získávání informací o identifikačních znacích pachatelů, typování eventuálních pachatelů, získání údajů o věcech a prostředcích použitých při loupeží a pátrání po nich.¹⁴¹ Tato vyšetřovací situace je pro vyšetřovatele již velmi nepříznivá.

Poslední, opět velmi nepříznivá situace je taková situace, kdy zjištěné skutečnosti ani nenasvědčují tomu, že by byla spáchána loupež, informace o pachateli nejsou k dispozici a identifikační znaky odcizených věcí zatím nebyly zjištěny. K této situaci dochází zejména tehdy, kdy poškozený oznámí loupež až dlouho poté, co k ní došlo, nepamatuje si, kde přesně k ní došlo a jeho výpověď trpí značnými logickými rozpory. V této situaci se pak vyšetřování zaměřuje na zjišťování pramenů důkazů, které buď výpověď oznamovatele potvrzují nebo vyvracejí. Zjišťují se osobní poměry oznamovatele, vypracovává se časové schéma pohybu oběti před spácháním loupeže atd.¹⁴²

Do typických vyšetřovacích situací se řadí nejen počáteční vyšetřovací situace, ale i situace vytvářející se v dalších etapách vyšetřování. Jsou jimi například okamžik vypátrání skrývající se podezřelé osoby, okamžik, kdy se

¹⁴⁰ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 69.

¹⁴¹ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 50.

¹⁴² STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 69.

eliminují vyšetřovací verze a k prověrce už zbývá jen jediná, nebo okamžik, kde se podaří nalézt zbraň nebo jiné materiální stopy významné pro vyšetřování.¹⁴³

3.3.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Zvláštnosti předmětu vyšetřování vyplývají již ze samotného zařazení loupeže do hlavy druhé dílu prvního zvláštní části trestního zákoníku vymezující trestné činy proti svobodě. Trestný čin loupeže má dva objekty, a to osobní svobodu a majetek, jak jsem již uváděla v úvodní kapitole zaměřené mimo jiné na trestněprávní úpravu tohoto trestného činu. Při vyšetřování loupeží je tedy třeba zjišťovat a dokazovat zejména:

- použití násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo uvedení osoby do stavu bezbrannosti lstí v úmyslu zmocnit se cizí věci (často je obtížné dokázat, zda byla pohrůžka násilí skutečně bezprostřední a zda bylo násilí, pohrůžka bezprostředního násilí či uvedení do stavu bezbrannosti lstí použito již před zmocněním se cizí věci),
- specifikaci předmětu zájmu pachatele (čeho se zmocnil nebo čeho se chtěl zmocnit),
- vztah k věci, které se chtěl pachatel zmocnit (zda se opravdu jednalo o cizí věc, která pachateli ani z části nepatří)
- jak bylo realizováno fyzické násilí, pohrůžka bezprostředního násilí nebo jakým způsobem byla oběť uvedena do stavu bezbrannosti lstí,
- za jakých okolností k trestnému činu došlo,
- jakou fyzickou újmu a následky oběť utrpěla, jak vysoká byla způsobená škoda a jak pachatel naložil s odcizenou věcí,
- jaká přípravná jednání loupeži předcházela (jak a od koho si pachatel opatřil zbraň, jakým způsobem byly získány informace o objektu atp.),
- zda loupež spáchal jeden pachatel, více spolupachatelů nebo se jednalo o zločineckou skupinu,
- kdo loupež organizoval (popř. jaké byly role spolupachatelů, kdo další věděl o úmyslu loupež spáchat, co bylo obsahem dohody o intenzitě násilí atp.),
- co se provedlo s odcizenými věcmi z loupeže (kde se právě nacházejí, komu byly prodány),

¹⁴³ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 50.

- jaký měl pachatel motiv k inscenaci loupeže,
- a další skutečnosti, které se odvíjejí od každého konkrétního případu.¹⁴⁴

3.3.5 Typické podněty k vyšetřování a jejich zvláštnosti

Nejčastějším podnětem k zahájení vyšetřování loupeží je ústní nebo telefonické oznámení poškozeným, svědky nebo zdravotnickými zařízeními. Právě okamžité podání oznámení a rychlost, jakou jsou na něj orgány policie schopny reagovat jsou jedny z nejdůležitějších věcí, které přispívají k efektivnímu nasazení prostředků a sil k dopadení pachatele. Již ze samotného oznámení bývá zřejmé, že je podezření ze spáchání loupeže dostatečně odůvodněno. Oznamovatel zpravidla podá takové informace, které se hodí k pátrání po tzv. horké stopě. Stává se však, že oznámení podnapilých nebo těžce zraněných osob jsou značně nejasná a neúplná, to však nemůže být důvodem pro odložení vyšetřování.¹⁴⁵

Občas se můžeme setkat i s nepravdivými oznámeními (inscenací loupeže), kdy je pak vyvracení jejich nepravdivosti velmi obtížné, jelikož oznamovatel často vytvoří umělé stopy loupeže, např. si sám způsobí škrábance nebo odřeniny. Motivem pro takové jednání může být snaha o zakrytí manka, propití peněz nebo zpronevěra. Většinou si oznamovatel popis předpokládaného pachatele vymyslí, výjimečně pak dochází k obvinění konkrétního člověka, kterému se chce oznamovatel např. pomstít.¹⁴⁶ V tomto případě může oznamovatel naplnit skutkovou podstatu trestného činu křivého obvinění podle § 345 trestního zákoníku.

Některé loupeže bohužel nejsou oznamovány vůbec. Týká se to hlavně loupeží v souvislosti s provozováním prostituce nebo z důvodu, že oběť byla silně podnapilá (tzv. viktimologické zavinění), popřípadě proto, že oběť odcizenou věc sama získala trestným činem. Takové činy pak z větší části zůstávají utajené a jen malou část se podaří odhalit například při vyšetřování jiného trestného činu.¹⁴⁷

¹⁴⁴ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 443.

¹⁴⁵ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 71.

¹⁴⁶ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 51.

¹⁴⁷ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 51.

Dalším podnětem pro zahájení vyšetřování je nález mrtvoly, pokud byla v souvislosti s loupeží způsobena smrt.¹⁴⁸

3.3.6 Zvláštnosti počátečních úkonů a zvláštnosti vyšetřovacích verzí

Bezprostředně po spáchání trestného činu a přímo z místa činu se provádí tzv. pátrání po horké stopě. Tento postup se může uplatnit pouze pokud byla loupež oznámena bezprostředně po činu a poté, co jsou zjištěny informace potřebné k zahájení pátrání. Cílem této činnosti je zadržení pachatele ještě předtím, než se stihne ukrýt nebo než zahradí usvědčující důkazy. Velkou roli zde tudíž hraje časový faktor. Pokud se podaří pachatele dopadnout, je pak další vyšetřování velmi usnadněno.¹⁴⁹

Dalšími důležitými úkony ve vyšetřování jsou výslech oznamovatele (kterým bývá nejčastěji oběť), jímž se získávají prvotní informace o spáchaném trestném činu a další kriminalisticky relevantní informace, provádí se také ohledání místa činu, ohledání oděvu, prohlídka těla poškozeného i podezřelého a konečně zadržení a domovní prohlídka u obviněného.¹⁵⁰

Pokud nebyl pachatel zadržen při činu nebo bezprostředně po spáchání loupeže, vytyčují kriminalisté tzv. verze k pachateli. Podklady pro vytyčení těchto verzí jsou zejména popis pachatele, poznatky, jakým způsobem byla loupež spáchána, poznatky o osobách, které mají informace o majetkových poměrech poškozeného nebo o napadeném objektu, poznatky o oběti, poznatky o podezřelých osobách zdržujících se na místě činu před spácháním loupeže atp. Další verzí pak bývá verze o způsobu chování pachatele po činu nebo verze o pravděpodobném výskytu odcizených věcí.¹⁵¹

Zvláštním případem je verze o fingování loupeže, která bývá vytyčována v případech podezřelých skutečností, které zpochybňují věrohodnost oznamovatele. Takovou podezřelou skutečností je například pochybný způsob života oběti (nadměrné utrácení před loupeží, gamblerství apod.), manko na pracovišti, kde se loupež stala, časové rozpory ve výpovědích, pozdní oznámení atd.¹⁵²

¹⁴⁸ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 444.

¹⁴⁹ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 52.

¹⁵⁰ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 72-75.

¹⁵¹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 76.

¹⁵² MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 447.

3.3.7 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence

Jelikož společnost považuje trestný čin loupeže za mimořádně odsouzeníhodný čin, jsou proto lidé většinou ochotni spolupracovat při odhalování tohoto trestného činu či se jinak podílet na jeho vyšetřování. Zapojení veřejnosti do vyšetřování se hodí zejména u pátrání po neznámém pachateli nebo po věcech, které pocházejí z trestné činnosti. Velkým přínosem jsou zde výzvy ke spolupráci zveřejňované v televizi nebo tisku, ve kterých by se měly občanům poskytnout potřebné údaje, které jim mohou pomoci uvědomit si relevanci svého pozorování.¹⁵³

Zároveň je nutné myslet na to, že pachatelé loupeží bývají často agresivní, nebezpečné osoby a svědci mohou mít kvůli nim obavy o svou bezpečnost. Je zde proto možnost, na jejich žádost dle ustanovení 55 odst. 2 trestního řádu jejich identitu utajit.¹⁵⁴

Jelikož rozhodnutí pachatele spáchat trestný čin loupeže obvykle nemá povahu krátkodobé afektivní reakce (jak tomu bývá například u vraždy), nýbrž delší dobu promyšleného činu, kdy pachatel přemýšlí o svém jednání, zvažuje možná rizika a výhody, lze na častost páchání těchto činů působit různými preventivními opatřeními. Například pokud bude muset pachatel překonat dostatek překážek, které mu brání loupež spáchat, je možné, že ho to dostatečně odradí a se svým úmyslem skoncuje. Jako preventivní opatření je tedy vhodné posílit policejní hlídky na místech častějšího výskytu loupeží nebo navrhnout jiná opatření (např. zvýšení počtu kamerových systémů, zlepšení veřejného osvětlení atp.)¹⁵⁵

Je také potřeba poučit veřejnost o možném nebezpečí na místech, kde hrozí větší pravděpodobnost spáchání trestného činu a upozorňovat zaměstnance pracující v zaměstnání s vyšší mírou viktimmnosti na rizika jejich povolání a o tom, jak jim předejít.¹⁵⁶

¹⁵³ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 82.

¹⁵⁴ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 56.

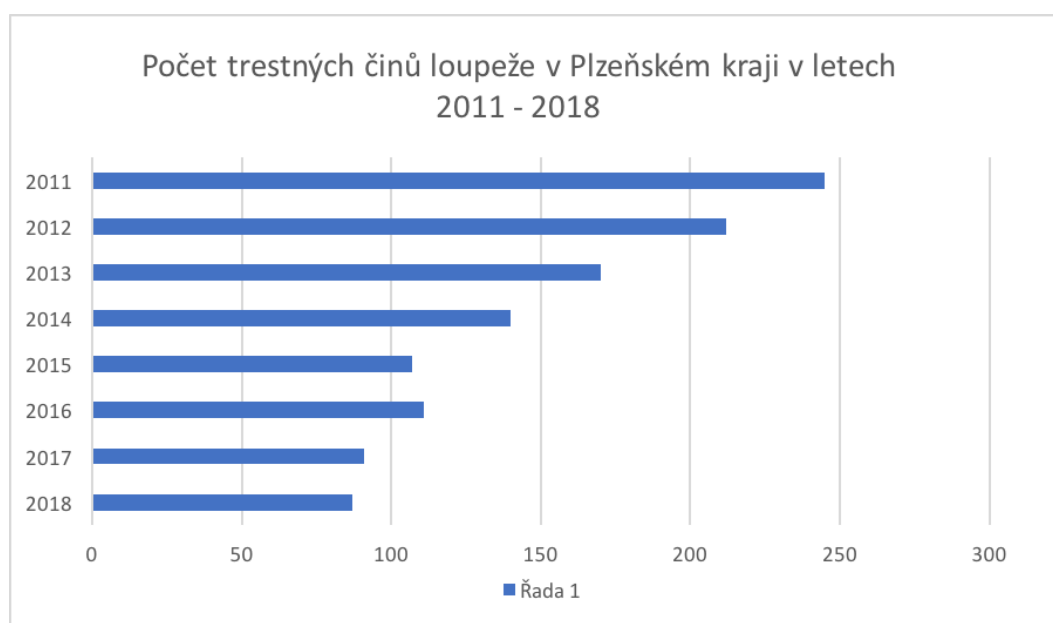
¹⁵⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 449.

¹⁵⁶ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 57.

Na druhou stranu si myslím, že nic by se nemělo přehánět, a to platí i o míře preventivních a represivních aktivit vyvíjených policií, justicí nebo třeba Bílým kruhem bezpečí. Veřejnost by pak při přehnaném zveličování nebezpečnosti mohla žít v neopodstatněném strachu a tím vytvářet nová rizika, jakými je například sebeozbrojování a s tím spojené nepřiměřené používání zbraní.

3.3.8 Statistické údaje

Na níže uvedeném grafu můžeme vidět vývoj trestného činu loupeže a jeho dlouhodobou klesající tendenci od roku 2011. V roce 2018 bylo z celkového počtu 87 loupeží objasněno 36 případů, což je 41, 38 % úspěšnosti.¹⁵⁷ Zaměřila jsem se na statistiky z Plzeňského kraje, jelikož v Plzni studuji i bydlím.

Graf č. 2 - Počet trestných činů loupeže v Plzeňském kraji v letech 2011 – 2018.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Policie České republiky – KŘP Plzeňského kraje: Statistika kriminality za rok 2018 [online]. por. Mgr. Markéta Fialová, 2019 [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-kriminality-za-rok-2018.aspx>

¹⁵⁸ Policie České republiky – KŘP Plzeňského kraje: Statistika kriminality za rok 2018 [online]. por. Mgr. Markéta Fialová, 2019 [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-kriminality-za-rok-2018.aspx>

3.4 Metodika vyšetřování znásilnění

Znásilnění je nejzávažnějším sexuálníím trestným činem, který směřuje k sexuálnímu uspokojení pachatele. Skutková podstata, kterou jsem již citovala výše, spočívá v donucení k pohlavnímu styku násilím, pohrůžkou násilím, pohrůžkou jiné těžké újmy nebo zneužitím bezbrannosti jiného k takovému činu.¹⁵⁹ Oběť pak díky tomuto činu nemá možnost sama rozhodovat o svém sexuálníím životě a následky znásilnění (fyzické a hlavně psychické) si s sebou oběť nese velmi dlouhou dobu, nezdědka i do konce života. Znásilnění navíc bývá poměrně častým trestným činem, ačkoliv se mu nevěnuje moc pozornosti. Také z tohoto důvodu jsem zvolila analýzu metodiky jeho vyšetřování ve své diplomové práci.

Ze statistik vyplývá, že sexuální trestné činy bývají nejméně oznamovanými delikty, i když společnost znásilnění vnímá (společně s vraždou) jako nejvíce zraňující zločin. Tyto statistiky doprovází vysoké procento latentnosti, tedy zatajování a skrývání činů. Případy, kdy ke znásilnění došlo v rámci rodiny nebo partnerských vztahů, nebývají oznamovány téměř vůbec (pouze ve 3 % případů), ačkoliv právě taková znásilnění, kde má oběť nějaký vztah pachateli, bývají páchany nejčastěji (podle studií až 75 % pachatelů udržovalo předchozí kontakt s obětí a 25 % pachatelů sexuálně napadlo bývalé manželky, přítelkyně nebo družky). Právě vztah k pachateli oběti často brání k ohlášení trestného činu znásilnění. Dalšími důvody bývají problémy se získáním důkazních materiálů, velký stres spojený s trestním řízením a v neposlední řadě také viktimizace a stigmatizace oběti, která souvisí s vytvářením a udržováním mýtů kolem znásilnění (např. že slušná žena nemůže být znásilněna, že oběť svého pachatele provokuje svým zevnějškem či chováním, nebo že znásilnění je rychlé přeapadení neznámé oběti v parku psychopatickým zvrhlíkem).¹⁶⁰

3.4.1 Kriminálnícká charakteristika znásilnění

V této podkapitole se budu stejně jako u předešlých věnovat typickým způsobům páchaní znásilnění, zaměřím se na osobnost pachatele a oběti, motivy, které pachatele nejčastěji vedou ke spáchání.

¹⁵⁹ § 185 odst. 1. trestního zákoníku.

¹⁶⁰ Stop znásilnění.cz. *stop znasilneni.cz* [online]. [cit. 05.03.2019]. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>.

3.4.1.1 Způsob páchaní znásilnění

Pro klasifikaci způsobu páchaní znásilnění využijí nyní jako první kritérium věk pachatele a oběti, přičemž tento čin může být páchán mezi dospělými (což je i nejobvyklejší způsob páchaní znásilnění) mezi mladistvými ve věku mezi 15 a 18 lety a známe i znásilnění, která jsou páchána na dětech mladších patnácti let (v těchto dvou případech se jedná hlavně o trestný čin pohlavního zneužití, tudíž mu v této kapitole nebude věnována velká pozornost).

Co se týká znásilnění páchaného mezi dospělými, v této kategorii je oběť i pachatel starší osmnácti let. Typickým znakem této skupiny je použití násilí, hrozby bezprostředního násilí nebo uvedení oběti do stavu bezbrannosti lští a následným využitím tohoto stavu. V kriminalistické praxi jsou pak známy zejména tyto situace:

- mezi pachatelem a obětí existuje vztah – ať už přátelský, pracovní, partnerský apod. Pachatel v tomto případě využívá vztahu k oběti k vylákání na určité místo a na tomto místě pak násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí oběť k pohlavnímu styku. Někdy pachatel také uvede oběť do stavu bezbrannosti lští a tohoto stavu pak využije;
- Pachatel naváže povrchní známost s obětí – např. nabídne oběti doprovod domů po večírku, svezení automobilem apod. Po přijetí návrhu oběti se pak pachatel ve vhodné chvíli pokusí oběť znásilnit, a to i za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, bude-li oběť klást odpor.
- Pachatel ve svém úmyslu někoho znásilnit prochází místa, kde se mohou vyskytovat osamělé ženy – ty pak bez přechodního navázání kontaktu napadne a na místě znásilní, v tomto případě je časté použití brutálního násilí nebo i použití zbraně.¹⁶¹

Dalším kritériem ohledně způsobu páchaní znásilnění může být motiv a cíl znásilnění. Zde se znásilnění dělí na agresivní znásilnění, které má za cíl oběť duševně a tělesně zranit a sexuální podtext má jen prohloubit ponížení oběti. Taková znásilnění jsou páchána za účelem pomsty za odmítnutí. Dalším typem je znásilnění jako sexuální sebepotvrzení pachatele, kdy se pachatel většinou snaží dokázat si vlastní mužnost a tím překonat pocit vlastních sexuálních mindráků. Tento typ znásilnění tvoří až 50 % všech znásilnění. Méně častým typem pak

¹⁶¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 461.

bývá sadistické znásilnění (spojuje motiv sexuální a agrese), které je však velmi nebezpečné, protože může vyústit až v sexuálně motivovanou vraždu. Jako další, méně častý typ znásilnění je pak znásilnění skupinové páchané zpravidla mladými lidmi, kde jde zejména o získání uznání. Posledním typem je impulzivní znásilnění, ke kterému dochází při spontánním využití příležitosti, která se pachateli naskytla a který ke spáchání tohoto činu neměl zpravidla ani jasný motiv.¹⁶²

3.4.1.2 Osobnost pachatelů znásilnění

Mravnostní trestné činy bývají zastoupeny pachateli všech věkových kategorií, i když znásilnění se dopouštějí nejčastěji muži mezi třicátým a čtyřicátým rokem života. Od roku 2001 může být podle nové právní úpravy pachatelem i žena, ale jejich podíl na celkovém počtu znásilnění je zanedbatelný. Pachatelé znásilnění mají obecně nízkou úroveň vzdělání, jsou nekulturní a nezdrženliví. Pachatelé znásilnění bývají v době činu často pod vlivem alkoholu a podle zkušeností je více než polovina pachatelů z okolí oběti (známí, kolegové apod.)¹⁶³

Řada mravnostních trestných činů je spojena s patologickou sexuální preferencí, sexuální úchylkou nebo jinými chorobnými změnami osobnosti, které ve většině případů akcelerují sexuální pud a významně snižují ovládací a rozpoznávací složku jednání, akcelerují agresivitu.¹⁶⁴

Obecně lze pachatele znásilnění řadit do několika skupin. První skupinu zastupují pachatelé, kteří se mravnostních trestných činů dopouštějí příležitostně, bez větší motivace, pak jsou tu pachatelé, kteří se těchto trestných činů dopouštějí cíleně, s rozmyslem či organizací a hlavním motivem zde bývá ukojení svých sexuálních pudů nebo zisk a poslední skupinou jsou patologicky zaměřeni pachatelé se sexuální úchylkou.¹⁶⁵

Je důležité říct, že pachatelé mravnostní kriminality mají často sklony páchat i jiný druh kriminality, takže to bývají kriminální recidivisti.¹⁶⁶

¹⁶² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 288.

¹⁶³ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychologie a psychiatrie*. Praha: Grada, 2004, s. 235.

¹⁶⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 127.

¹⁶⁵ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 128.

¹⁶⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 465.

3.4.1.3 Osobnost obětí znásilnění

Co se týká obětí znásilnění, uvádí se, že nejčastěji se oběťmi stávají ženy ve věku do 30 let. Nejsm si však jistá, zda to není dáno pouze tím, že v tomto věku jsou ženy velmi produktivní, bývají častěji mimo domov a chodí se večer bavit.

Některé ženy se vlivem svého lehkomyšlného, neopatrného a vyzývavého chování mohou častěji stát oběťmi znásilnění nebo jiných mravnostních trestných činů (např. pokud cestují autostopem, navazují známosti v nočních klubech apod.). Právě z těchto důvodů, za které se oběti často stydí, pak mnohdy tyto trestné činy nebývají ani oznamovány.

Chování oběti má také vliv přímo na průběh znásilnění. Volání o pomoc a obrana oběti může pachatele od dokonání trestného činu odradit, někdy však právě toto vede ke zvýšení intenzity násilí pachatele. Nikde však není jasně dáno, jak by se měla oběť při útoku správně zachovat.¹⁶⁷

Obecně převládá názor, že oběťmi znásilnění bývají hlavně drobné, slabé a submisivní ženy. To je však omyl, zde záleží spíše na rozhodnutí pachatele realizovat čin právě v tuto dobu. Naopak některé případné pachatele mohou zajímat ženy, které působí velmi dominantně, například proto, že mají potřebu takovou ženu pokořit.¹⁶⁸

3.4.1.4 Motivy znásilnění

Není pravidlem, že motivem u znásilnění je vždy jen sexuální uspokojení pachatelů. Mezi další motivy, které mohou vést pachatele ke spáchání těchto trestných činů, patří často zloba, ponížení oběti, pomsta, získání uznání nebo potřeba dokázat si vlastní mužnost, jak jsem již uváděla výše. Některá znásilnění ani významný motiv mít nemusí, pachatelé pouze spontánně využijí situace, která se jim zrovna naskytla.

3.4.2 Typické stopy znásilnění

Typickými místy, které bývají místy znásilnění, jsou místnosti nebo odlehlé prostranství, jako jsou louky, parky apod. Znásilnění je také nezřídka

¹⁶⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 465.

¹⁶⁸ Mýty o znásilnění. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 06.03.2019.]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni/>.

spácháno v atypických místech, kterými jsou chodby domů, sklepní prostory nebo výtah. U některých mravnostních deliktů jsou typická dvě místa činu, první, kde pachatel pozoruje nebo typuje oběť (místo činu v širším slova smyslu) a druhé, které je místem samotného sexuálního útoku (místo činu v užším slova smyslu). Právě místo, kde si pachatel svou oběť typuje, bývá velmi významné pro vyšetřování, jelikož na takovém místě se může nalézat i větší množství stop než na samotném místě činu.¹⁶⁹

Znásilnění předpokládá přímý kontakt mezi pachatelem a obětí. Nejčastějšími stopami jsou tedy stopy ve vědomí nejen oběti, ale také pachatele nebo svědků. Pokud je trestný čin oznámen včas, můžeme najít i značné množství materiálních stop, a to hlavně biologických, kterými jsou zejména sperma pachatele, krev, vlasy nebo tkáň pachatele, které mohou ulpět za nehty oběti. Na základě analýzy DNA je pak možné pomocí těchto stop individuálně identifikovat pachatele.

Dalšími stopami, které můžeme najít, jsou stopy působení sloužící zejména k určení intenzity násilí a intenzity obrany oběti (jsou jimi stopy zápasu na místě činu nebo stopy násilí na těle). Tyto stopy slouží hlavně k vyvracení výpovědi pachatele, že oběť neodporovala nebo odpor nemyslela vážně.¹⁷⁰

3.4.3 Typické vyšetřovací situace

Při vyšetřování znásilnění se nejčastěji setkáváme se třemi situacemi. V prvním případě zjištěné skutečnosti nasvědčují spáchání trestného činu, nelze však podle nich určit totožnost pachatele. V tomto případě je pak hlavním cílem počáteční etapy vyšetřování zjištění totožnosti pachatele. Za tímto účelem se útvary policie snaží získat popis pachatele, informace o jeho způsobu života a pohybu.

Další situace je taková, kde zjištěné skutečnosti nasvědčují spáchání trestného činu a které dovolují učinit závěr o totožnosti pachatele. Tato situace je pro vyšetřovatele nejpříznivější, jelikož je většinou ihned možné sdělit určité osobě obvinění (po prověření získaných materiálů) a vyšetřování pak hned přechází do další etapy.

¹⁶⁹ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 129.

¹⁷⁰ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 466.

U poslední situace zjištěné skutečnosti vzbuzují pochybnosti, zda k oznamovanému činu opravdu došlo. Zpravidla zde známe totožnost údajného pachatele. V tomto případě se vyšetřování zaměřuje zejména na podporu, nebo vyvrácení tvrzení oznamovatele. K tomu slouží například detailizace výpovědi zaměřená na popis situace před a po činu a na popis způsobu spáchání, šetření na místě činu, výslechy přátel a známých údajného pachatele a oběti. Je také na místě provést prověrku výpovědi na místě, vyšetřovací experiment apod.¹⁷¹

Dalším dělítkem vyšetřovacích situací může být přístup obviněného k okolnostem, které se mu kladou za vinu. Podle toho můžeme typické situace rozdělit na situaci, kdy obviněný trestný čin doznává, kdy ho popírá a kdy odmítá vypovídat.

Zejména u mravnostní kriminality je třeba, aby byl správně zjištěn skutkový stav věci. To samozřejmě obecně platí u všech druhů trestných činů, ale právě např. u znásilnění nezřídka dochází i ke křivým obviněním.¹⁷²

3.4.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

U trestných činů znásilnění se kromě skutečností uvedených v § 89 odst. 1. trestního řádu musí dokazovat hlavně:

- zda existuje vztah mezi pachatelem a obětí a kdy mezi nimi došlo k prvnímu kontaktu,
- jak se oběť ocitla na místě činu,
- zda došlo k pohlavnímu styku,
- zda pachatel vyvíjel na oběť násilí a jaká byla intenzita násilí, popřípadě zda pachatel využil bezbrannosti oběti,
- kolik bylo pachatelů a jak měli rozděleny úlohy,
- k jakým následkům a materiálním škodám při znásilnění došlo,
- zda oběť mínila svůj odpor vážně a jak intenzivně se bránila,
- zda měl tento trestný čin nějaké svědky, popřípadě proč jej nepřekazili,
- proč oběť oznámila znásilnění až po delší době.¹⁷³

¹⁷¹ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 466.

¹⁷² MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 467.

¹⁷³ KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 83.

3.4.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Typickým podnětem k vyšetřování znásilnění je oznámení osob (poškozených, svědků, rodičů apod.) a oznámení institucí (zdravotnické zařízení, škola apod.). Řada oznámení bývá ohlašována značně opožděně (i po několika měsících), a to většinou z důvodu velkého emočního vypětí způsobeného jednáním pachatele. Znásilnění se totiž velmi dotýká nejintimnější sféry života oběti. Bohužel v těchto případech pak již často nelze nalézt žádné materiální stopy.

Existují případy, kdy se poškozené osoby nebo jejich rodiče snaží utajit trestný čin např. proto, že nemají důvěru v objektivitu a diskrétnost vyšetřování a bojí se, že oběti vznikne další újma (ostuda ve škole nebo v zaměstnání, mezi známými apod.) Na druhé straně negativní emoce mohou způsobit zveličování viny a následků činu způsobených pachatelem.¹⁷⁴

Další zvláštností jsou oznámení o spáchaném znásilnění, která mohou být v řadě případů nepravdivá. Oznamovatele k těmto nepravdivým oznámením motivuje zejména pomsta nebo obava před odhalením jiných intimních vtaů manželem.¹⁷⁵

3.4.6 Zvláštnosti počátečních úkonů a zvláštnosti vyšetřovacích verzí

Mezi počáteční úkony u vyšetřování znásilnění patří výslech oznamovatele, poškozeného, ohledání místa činu, prohlídka těla poškozeného a pátrání po pachateli. Zvláštnosti výslechu jsou dány hlavně tím, zda znásilnění oznamuje očitý svědek události, někdo, kdo se o trestném činu dozvěděl od jiných nebo přímo poškozená osoba.

Při ohledání místa činu je důležité se zaměřit nejen na stopy pobytu pachatele, stopy po zápase apod., ale i na tzv. negativní okolnosti, které jsou důležité při posuzování, zda nešlo o křivé obvinění. Toto platí i o prohlídce těla poškozeného a pachatele.

¹⁷⁴ STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 133.

¹⁷⁵ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 468.

Stejně jako u trestného činu loupeže je zde předpokladem rychlého dopadení pachatele okamžité oznámení o spáchání znásilnění, rychlá reakce policie a součinnost všech při pronásledování po horké stopě.¹⁷⁶

Co se týče vyšetřovacích verzí při znásilnění, je důležité (více než u jiných trestných činů) myslet na možnost inscenace nebo předstírání trestného činu. Proto se do typických vyšetřovacích verzí řadí i verze, že trestný čin nebyl spáchán a že šlo pouze o fingování nebo inscenaci z různých pohnutek. Další verzí je ta, že pachatel nemá k poškozené osobě žádný vztah, dlouhou dobu neměl pohlavní styk, neumí navazovat kontakty se ženami, je silně pohlavně potentní nebo je to sexuální deviant. Třetí verze je taková, kde má pachatel k oběti vztah, má možnost se s ní stýkat a trestný čin spáchal proto, že ho poškozená odmítla, nebyl pohlavně ukojen s velkou pohlavní potencí, popřípadě byl poškozenou pohlavně vydrážděn.¹⁷⁷

3.4.7 Zvláštnosti zapojení veřejnosti do vyšetřování a kriminalistická prevence

I u trestného činu znásilnění je vhodné zapojit veřejnost do vyšetřování již v počátečním stadiu vyšetřování. Občané jsou sami ochotni spolupracovat při pátrání po pachateli, což je dáno samotným charakterem těchto deliktů a odsuzující reakcí veřejnosti, která tento čin považuje za velmi brutální. Důležití jsou zde hlavně svědci, kteří jsou pro vyšetřování nenahraditelní a mohou ho velice usnadnit. Při využívání veřejnosti je však potřeba ohleduplnosti a diskrétnosti ve vztahu k poškozené osobě. Jde zejména o to, aby u poškozené osoby zbytečně nedocházelo k sekundární viktimizaci kvůli zbytečnému zájmu médií.¹⁷⁸

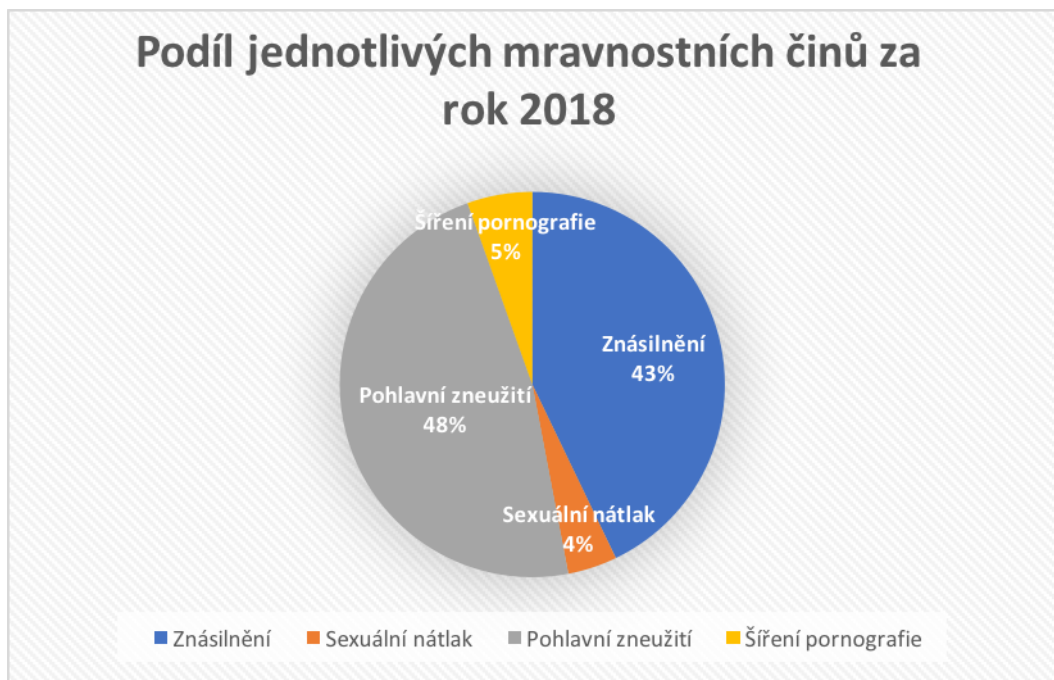
¹⁷⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 468-472.

¹⁷⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 472.

¹⁷⁸ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 476.

3.4.8 Statistické údaje

Tento graf nám ukazuje podíl jednotlivých mravnostních činů spáchaných na území České republiky v roce 2018. Nejvíce páchaným mravnostním činem byl trestný čin pohlavního zneužití spáchaný v 722 případech. Dalším významným mravnostním činem byl pak trestný čin znásilnění spáchaný v 651 případech. Toto jsou dle mého vysoká čísla, a navíc oběti mravnostních trestných činů často spáchání činu ani neoznámí, takže opravdový počet by byl ještě vyšší.

Graf č. 3 – Podíl jednotlivých mravnostních činů spáchaných na území České republiky za rok 2018.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Statistické přehledy kriminality za rok 2018 - Policie České republiky. [online]. [cit. 19.03.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>.

4. Shrnutí metodiky vyšetřování násilné trestné činnosti

Tato kapitola bude věnována zobrazení a shrnutí poznatků, které vyšly z jednotlivých metodik vyšetřování násilných trestných činů, popsanych v této diplomové práci. Výsledkem pak bude obecné shrnutí metodiky vyšetřování násilné trestné činnosti. Je však důležité zmínit, že každá metodika vyšetřování se v určitých věcech liší od vyšetřování jiného trestného činu, jelikož každý trestný čin má své specifické rysy.

Co se týče kriminalistických charakteristik jednotlivých násilných trestných činů, způsoby spáchání se mohou velmi lišit, můžeme však říci, že všechny násilné trestné činy jsou páchany za použití násilí nebo alespoň pod pohrůzkou násilí. To znamená, že oběť nutně přijde do přímého kontaktu s pachatelem.

Dalším bodem kriminalistické charakteristiky jsou pachatelé násilné trestné činnosti, kteří mohou být též velmi různorodou skupinou, ale nacházíme zde i mnoho společných znaků. Většina pachatelů má nízké vzdělání a inteligenci a při páchaní činů jim jde velmi často o svůj prospěch (majetkový, sexuální apod.). Pachatelé také nezdědka bývají v době činu pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek.

U obětí násilných trestných činů v řadě případů platí, že oběť se s pachatelem zná a má k němu určitý vztah (hlavně u vražd a znásilnění). Tomu se pak přizpůsobuje i vyšetřování, které se na okolí oběti zaměřuje. Obecně převládá názor, že oběti jsou spíše drobnější, nejisté nebo slabší povahy, ale ani toto neplatí vždy a můj názor je ten, že mnohem více záleží na povaze a osobnosti pachatele, který se rozhodne daný trestný čin spáchat.

Co se týká stop, obecně platí, že násilné trestné činy po sobě zanechávají značné množství stop významných pro vyšetřování. To je dáno zejména nutností přímého kontaktem pachatele a oběti, kdy násilí (jako je zápas mezi pachatelem a obětí nebo intenzivní obrana) často zanechává na těle oběti a na místě činu nejrůznější stopy (velmi často stopy materiální, biologické nebo daktyloskopické.) Významnými stopami jsou také paměťové stopy ve vědomí oběti (pokud nedošlo při činu ke smrti).

Vytyčení vyšetřovacích situací záleží většinou v tom, že došlo k trestnému činu, kde buď pachatel není znám a neznáme ani jeho identifikační znaky, nebo kde pachatel není znám, ale jsou k dispozici údaje potřebné k odhalení jeho totožnosti, nebo kde jeho identitu již známe. Pokud je pachatel známý, další vyšetřování pak směřuje k nalezení usvědčujících důkazů proti němu, pokud pachatele zatím neznáme, vyšetřování se zaměřuje hlavně na zjištění jeho totožnosti. Další vyšetřovací situace pak počítá s možností, že se trestný čin vůbec nemusel stát, pokud mají vyšetřovatelé k dispozici pouze výpověď oznamovatele, která není moc věrohodná. V takových situacích je nutné nejdříve ověřit, zda k trestnému činu opravdu došlo.

Při vyšetřování násilných trestných činů je většinou vhodné do vyšetřování zapojit i veřejnost. Vysílání v televizi nebo na internetu může posloužit k dohledání zatím neznámého pachatele nebo k přihlášení dalších očitých svědků trestného činu. Jsou však i případy, kdy není vhodné vyšetřování vůbec medializovat a spíše brát ohledy na oběť a její psychiku, která může být vlivem trestného činu velmi narušená.

4.1 Statistické údaje

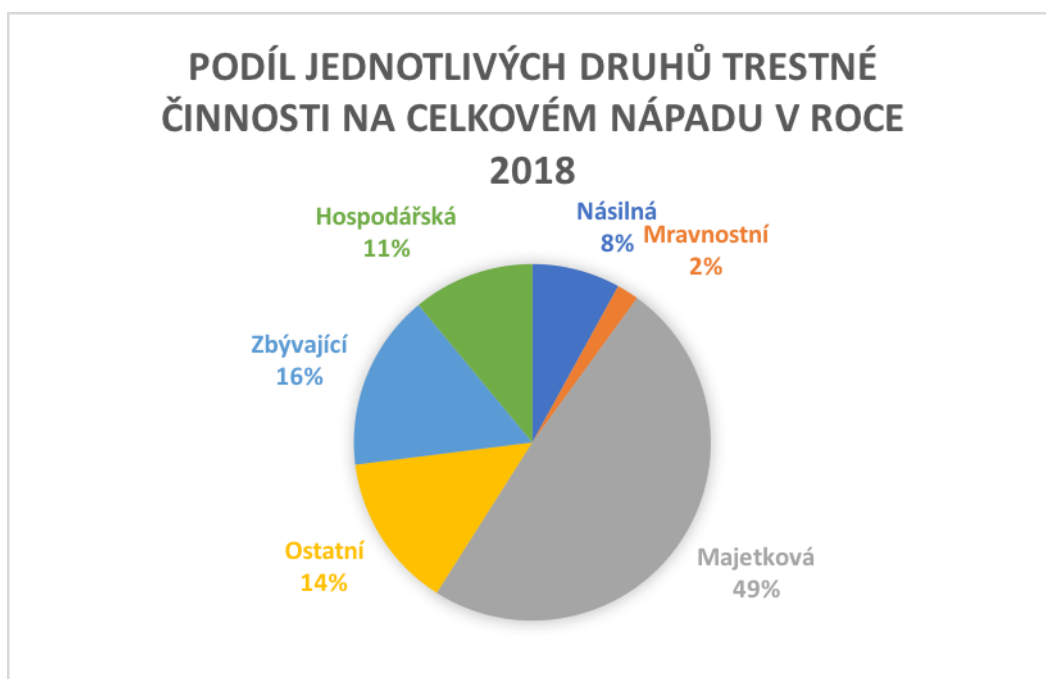
V první tabulce můžeme vidět počet spáchaných vražd, loupeží a znásilnění v Plzeňském kraji v roce 2017 a 2018. Počet vražd a znásilnění se v roce 2018 snížil, naopak znásilnění bylo spácháno o 5 více. Samozřejmě musíme vzít v úvahu fakt, že například počet spáchaných znásilnění zřejmě bude ještě o dost vyšší, jen tyto případy bohužel nejsou nahlášeny.

	2018	2017	Srovnání s rokem 2017
Vražda	6	14	-8
Loupež	87	91	-4
Znásilnění	36	31	+5

Tabulka č. 1 – Porovnání vybraných násilných trestných činů v Plzeňském kraji za rok 2017 a 2018.¹⁸⁰

¹⁸⁰ Policie České republiky – KŘP Plzeňského kraje: Statistika kriminality za rok 2018 [online]. por. Mgr. Markéta Fialová, 2019 [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-kriminality-za-rok-2018.aspx>

Na dalším grafu vidíme podíl násilné trestné činnosti vůči všem ostatním druhům trestných činů. Násilná kriminalita v roce 2018 v Plzeňském kraji představovala 8 % z celkového počtu trestných činů a myslím, že takové zastoupení bude přibližně stejné i v celorepublikových statistikách. To mi nepřijde jako úplně malé číslo, když si představím, že téměř každý desátý spáchaný trestný čin souvisí s násilím.

Graf č. 4 – Podíl jednotlivých druhů trestné činnosti na celkovém nápadu v roce 2018 v Plzeňském kraji.¹⁸¹

¹⁸¹ Policie České republiky – KŘP Plzeňského kraje: Statistika kriminality za rok 2018 [online]. por. Mgr. Markéta Fialová, 2019 [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-kriminality-za-rok-2018.aspx>

5. Závěr

Téma, které jsem si vybrala pro svou diplomovou práci, bylo „*Metodika vyšetřování násilné trestné činnosti*.“ Cílem této práce byl zejména trestněprávní popis jednotlivých násilných trestných činů, které souvisí s násilím a dále popis a analýza jednotlivých vybraných metodik vyšetřování, jejíž postupy pomáhají k odhalování násilné trestné činnosti.

První kapitolu jsem věnovala popisu jednotlivých násilných trestných činů, druhá kapitola se již věnuje metodice vyšetřování. Zaměřila jsem se hlavně na kriminalistické charakteristiky jednotlivých násilných trestných činů, typické způsoby páchaní, osobnosti pachatelů a obětí, typické motivy, stopy, typické vyšetřovací situace, zvláštnosti předmětu vyšetřování, podněty k vyšetřování a na zapojení veřejnosti do vyšetřování. Pro tuto práci jsem vybrala metodiku vyšetřování těch trestných činů, které jsou dle mého nejdůležitější, a které jsou pro společnost nejzávažnější.

Jako první jsem analyzovala metodiku vyšetřování vražd, která je nejzávažnějším trestným činem proti životu a metodika jejího vyšetřování s metodikou vyšetřování trestných činů proti životu úzce souvisí. Jedním z mála rozdílů mezi těmito metodikami bývá zejména absence stop ve vědomí oběti při vraždě (pokud dojde k jejímu dokonání), které například u ublížení na zdraví využít lze.

Další metodikou, již jsem se zabývala podrobně, byla metodika vyšetřování loupeže, která je velmi závažným trestným činem proti svobodě a která ohrožuje jak majetek, tak zdraví i život oběti. Její objasněnost je bohužel celkem nízká, tedy jen cca 40 %, na rozdíl od trestného činu vraždy, kde se objasněnost pohybuje kolem 90 %.

Posledním násilným trestným činem, jehož metodice vyšetřování jsem se věnovala dopodrobna, bylo znásilnění jako specifický násilný trestný čin, který trestní zákoník řadí do trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Spáchání tohoto činu velmi zasahuje do běžného života oběti a do její intimní oblasti, a proto je i metodika vyšetřování znásilnění uzpůsobena tak, aby oběť neutrpěla při vyšetřování žádnou další újmu (jakou může být např. sekundární viktimizace).

V poslední kapitole jsem se pokusila obecně shrnout metodiku vyšetřování násilné trestné činnosti, kde spatřuji určité podobnosti (například v množství nalezených stop, vzhledem k tomu, že u násilných trestných činů často dochází k přímému kontaktu mezi obětí a pachatelem, nebo ve společných znacích u pachatelů), avšak je jasné, že každá metodika vyšetřování má svá specifika.

Myslím, že tímto byl cíl mé diplomové práce naplněn, i když nebylo možné, vzhledem k rozsahu práce, věnovat se všem metodikám vyšetřování násilných trestných činů, jelikož jich je opravdu velké množství.

Vzhledem k tomu, že násilné trestné činy jsou velmi závažnými činy a násilí bývá v dnešní době pácháno i kvůli banálním věcem, je potřeba, aby jednotlivé metodiky vyšetřování byly velmi podrobně propracované a aby bylo co nejvíce trestných činů objasněno. Vypracováním této diplomové práce jsem si ověřila, že jednotlivé metodiky vyšetřování opravdu propracované jsou a že velké množství násilných trestných činů se nakonec podaří objasnit.

6. Použitá literatura:

Bibliografické zdroje:

- CHMELÍK, J. et. al. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-49-3.
- KONRÁD, Z. a kol. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezměněné vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999. ISBN 80-7251-023-1.
- KUČHTA, Josef a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-047-8.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
- PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychologie a psychiatrie*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0542-7.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001. ISBN 80-7204-194-0.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika – Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. ISBN 978-80-7380-589-0.
- ROZUM, J. a kol. *Výzkum trestného činu loupeže v Praze*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. ISBN 80-7338-047-1.
- STACH, J. *Metodika vyšetřování vražd*. Praha: Policejní akademie ČR, 2005. ISBN 80-7251-194-7.
- STACH, J. *Metodika vyšetřování vražd. Kriminalistický sborník*, 2006, roč. 50, č. 4. speciál č. 2.
- STRAUS, J. et. al. *Kriminalistická metodika*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.

Právní předpisy:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura:

- Usnesení NS ČR ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. 3 Tdo 1527/2010.
- Usnesení NS ČR ze dne 13. 2. 2008, sp. zn. 8 Tdo 163/2008.
- Usnesení NS ČR ze dne 16. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 249/2005.

Internetové zdroje:

- ALBERTOVÁ, I. Metodika vyšetřování vražd 4. *Juristic* [online]. 2001 [cit. 21.02.2019]. Dostupné z: <http://trestni.juristic.cz/76011/clanek/trest2.html>.
- Jaroslav a Dana Stodolovi. Kriminalistika a příbuzné obory [online]. [cit. 19.02.2019]. Dostupné z: <http://kriminalistika.eu/muzeumzla/stodola/stodola.html>.
- MARTÍNEK, P., ZÍDKA, A. Metodika vyšetřování vražd. [online]. [cit. 19.02.2019]. Dostupné z: http://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/metodika_vysetrovani_vrazd-prezentace.pdf.
- Mýty o znásilnění. Bílý Kruh Bezpečí [online]. [cit. 06.03.2019.]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/prevence/myty-o-znasilneni/>.
- Policie České republiky – KŘP Plzeňského kraje: Statistika kriminality za rok 2018 [online]. por. Mgr. Markéta Fialová, 2019 [cit. 19. 03. 2018]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statistika-kriminality-za-rok-2018.aspx>
- Statistické přehledy kriminality za rok 2017 - Policie České republiky. [online]. [cit. 06.02.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2017.aspx>.
- Statistické přehledy kriminality za rok 2018 - Policie České republiky. [online]. [cit. 19.03.2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx>.
- Stop znásilnění.cz. *stop znasilneni.cz* [online]. [cit. 05.03.2019]. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/statistiky>.

Resumé

Tématem této diplomové práce je „Metodika vyšetřování násilné trestné činnosti.“ S násilím se lidé setkávají prakticky odjakživa a násilí je, a nejspíše vždy bude, součástí lidského života. V dnešní době se násilí více stupňuje, pachatelé mají k dispozici nejrůznější zbraně, které jim zjednodušují spáchání trestného činu a prohlubují jeho následky. Násilí je také často pácháno kvůli zanedbatelnému finančnímu obnosu nebo při banálních rodinných hádkách.

V první kapitole jsem se zaměřila na trestněprávní popis jednotlivých trestných činů, i když jsem se nevěnovala úplně všem, vzhledem k jejich vysokému počtu. Druhá kapitola byla věnována již metodice vyšetřování násilné trestné činnosti, kde jsem nejdříve analyzovala metodiku vyšetřování vraždy, poté jsem podrobně popsala metodiku vyšetřování loupeže, a nakonec jsem se věnovala metodice vyšetřování znásilnění. V poslední kapitole jsem se snažila shrnout jednotlivé metodiky vyšetřování do obecné roviny, i když je jasné, že každá metodika vyšetřování má své specifické rysy.

Resumé in english

The topic of this thesis is "Methodology of investigation of violent crimes". People have encountered violence ever since the beginning of time, and violence is and probably always will be part of human life. Nowadays, violence is getting more intense, various weapons are available to offenders, which makes it easier for them to commit crimes and deepen their consequences. Violence is also often committed because of a negligible amount of money or in trivial family disputes.

In the first chapter I focused on the criminal law description of individual crimes, even though I did not focus on all of them due to their high number. The second chapter was devoted to the methodology of investigation of violent crime, where I first analyzed the methodology of the investigation of murder, then I described in detail the methodology of investigation of robbery, and finally I focused on the rape investigation methodology. In the last chapter, I strived to summarize the individual investigative methodologies in general, although it is clear that each methodology of investigation has its own specific features.